

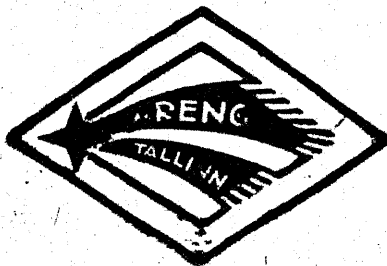
Hind 40 marka

ROMAAN

No 23

SISU:

- K. Mikszáth: Wana kelm.
H. v. Meerheimb: Mina ütlen ei
Bret Harte: Monte del Diablo.
G. Martinez: Sõbrad.
P. Grünfeldt: Rõõm ja mure.
Hanns Heinz Ewers: Minu matused.
Marcel Arpad: Mustlase ustawam sõber.
P. Grünfeldt: Põllumehe laul.
C. Wells: Mees, kes maakerast läbi kukkus.

KIRJASTUS-OSAÜHISUS "A RENG"
TALLINN, 1924. III. AASTA KÄIK.

Hindmõistatus

Nr. 23 (65).

Muri istub puuris, waatab aknast wälja ja näeb, et kaks kannawad kolmat, kellel kokku kolm pead ja kaheksa jalga.

Kes need on?

Lahendused tulewad saata „Romaani“ talitusele, Tallinn, Müüriwahe tän. nr. 16, kuni 1. jaanuarini 1925 a. Lahendajate nimed awaldatakse „Romaan“ nr. 2.

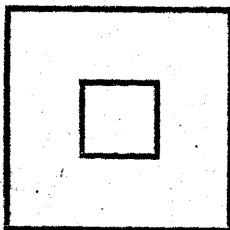
Õigete lahenduste saatjate wahel loositakse wälja: 1) Anna Haawa — Greeka muinaskangelased; 2) Joh. Aawik — Uute sõnade sõnastik; 3) Eino Leino — Päew Helsingis.

„Romaani“ talltus.

Hindmõistatuse lahendus

Nr. 20 (62)

on järgmine:

Ära wõtta keskmise ruudu ümbert 8 tikku, jääb järele kaks ruutu, nagu kujutab kõrwal olew joonistus.

Õigeld seletusi saatsid:

Tallinnast: P. Alldorf, A. Baumann, „Dicky“, Espe Ranto, E. Emann, R. Esop, A. Franz, Konrad Hiiob, E. Hiiob, J. Kiisa, Agnes Kütt, Leander Klamas, Karl Kuuskmann, Art. Kimalane, Wally Lüdlig, R. Laut, Senta Lepmann, Elmar Mikita, Hugo Maasikamäe, Johannes Pill, Modest Preast, Alex Rutnik, A. Stern, Karl Saarepera, Hilda Sarap, S. Truumann, Alice Tänowa, Eilfriede Turm, L. Tõnisberg, Arnold Ugal, Alfred Lehmann, A. Riesenkampf, Ilse Rode.

Tartust: Fr. Anderson, L. Erich, E. Eilsen, E. Ehrlich, Joh. Jürgenson, W. Jauram, K. Jakobson, W. Leemets, Lahk, H. Lippur, P. Madisson, Rud. Korp, E. Madisson, Ed. Pedajas, P. Parts, E. Rästa, Karl Rebane, Aug. Sakk, Johan Sogenbits, Elmar Lais, B. Hermann.

Walgast: Hilda Ahmann, El. U. Kultura, Ed. Warik.

Wõrust: R. Kornel, Aug Kõiw.

Pärnust: Elm. Bachson, Leonhard Bääso, Joh. Juhanson, Irene Jaanson, Kurm, K. Kurm, Joh. Lipp, L. Lüüs,

Romaan

Ilmub kaks korda kuus.

Tellijäse hinnad:		Toimetaja: P. Grünfeldt.		Kuulutuste hinnad:	
12 nr.-nr. M. 750.—	Wäljaandja: R. o. li. „Arens“	1/2 lehekülge M. 3.500.—	1/4 lehekülge M. 900.—		
1/2 „ (12 nr.-nr.) „ 400.—	Talluse aadress:	1/2 lehekülge „ 1.250.—	1/8 „ „ 450.—		
1/4 „ (6 nr.-nr.) „ 225.—	Tallinn, Müürivahe tän. 16	1/3 „ „ 1.200.—	1/16 „ „ 225.—		
1 kuus (2 nr.-nr.) „ 80.—	(uks B Laenu-panga majas).		Tel. 50% tallim.		
Liiklilnuber „ 40.—	Telefon 12-53.				

Tellijäsi wõtawad wastu kõik postkontorid, raamatulauplused ja „Romaan“ esitused.

Nr. 23

III aastakäit.

1924

Wana kelm.

Ungari kirjaniiku Kálmán Mikszáth'i romaan.

5

„Seda on hea ütelda,“ ohkas Litmaneck. Borly läks otseteed ametnikkude laua ääre ja wälks juhustlikult „Galgawölgh“ toimetaja.

„Palun üks sõna, mu herra.“

„Teie käsite?“

„Olen ülemlleitnant Borly ja mind segati äsjasse, nii kohe lõpeb, nii et tunni aja pärast rahulikult wõite magama heita. Kas tahate olla minu sekundant?“

Toimetaja kummarbas wilsakalt.

„Heameelega, herra ülemlleitnant.“

Ta tegi pühalikult näo ja hakkas oma keppi otsima. Kelner jooksis ta juure, aga „Galgawölgh“ wiskas majesteetlikult ainult käega.

„Seks pole mul niid aega, pange kirja!“

„Wabandage, kui Teie tüli teen,“ ütles Borly, „aga ma usaldan Teid.“

„Teie olete terawmeelne noormees ja ei eksi. Mina olen aumees, kelle armamine siin linnas maksab. Enne minu tulekut ei mõistatud siin au mõistet, oh, milline narr seisulord siin siis walitse!“

„Oleksin Teile tänulik, kui weel ühe herra siit meie asjas wälja walitsite.“

Wuidugi; minu sõber, adwokaat Gyenyö, on selleks just paras.“

Ta kutsus selle, ja warsti oli kõik korras ja nad läksid akaatsiametja. Naistkloostri tornikell löi parajasti 11. Jähe õht tõi aasalt

nii detud heinalõhna netle ninasse. Kõik oli waike ja kedagi polnud näha.

„Tsalutame seni pisut, kuni wastane tuleb.“

„Kes on wastane?“

„Rittmeister Brivinsky. Kas herrad teid tunnawad?“

„Wuidugi, samatt kui wiletsat raha. Tema on siit ümbrusest rikas mõisnik ja sellepoolest kuulus, et ta lorb oma kolme naisega kaarte mängis.“

„Ta näib siis abielu armastawat,“ tähendas noor ülemlleitnant.

„Wuidu pole ta paha inimene,“ jätkas toimetaja, „ainult seda pannakse talle pahaks, et ta oma praeguse naise warandusest elab.“

„Oleks weel inetum,“ naeratas ülemlleitnant, „kui ta ühe endise naisega praeguse naise warandusest elaks.“

„Talle ei pandaks seda nii pahaks,“ ütles adwokaat wahel, „kui ta naine raha, mille eest mõis osteti, mitte nii inetul kombel ei oleks teeninud.“

„Millega ta selle siis teenis?“

„Ta müüs Türgimaale lulle.“

„See ei ole ju kellegi inetu asi.“

„Elawat lulle, herra ülemlleitnant.“

Neg mõõbus; nad olid mefjas wälse lagendiku leidnud, kus hea oli wõibelda, aga wastane ei tulnud.

„Ma pean hommikul varakult lahsuma,“ ütles ülemleitnant karsitult.

„Tean,“ vastas advokaat. „Lähetate matuse, aga see on ju alles õhtupoolikul.“

„Mül on seal veel muldu toimetust.“

„Minul ka.“

„Mis — kuidas?“

„Kadunud Borly testament on minu käes.“

„Suba ammu?“

„Umber kolm aastat; homme avatakse ta.“

„Kas teate, mis selles peitub?“

„Seda ta mulle ei ütelnud.“

Samal filmapilgul kajastid võõrastemaja poolt sammud ja hääled; õksad praksusid, ja Bitmaneck, Brivinsky, üts ohvitser, arst ja abiline ilmusid. Eumalt teretasid nad üksteist, kuna sekundandid kõrwale astusid nõu pidama, ja siis teatasid, et haavamise kerguse peale waadates luba on ainult esimese weralamiseni minna.

Bitmaneck andis selle teada ja ütles:

„Seppige ära, mu herra, au haavamisest ei wõi õieti juttugi olla.“

Brivinsky raputas pead.

„Tähese panna!“ hüüdis nüüd Bitmaneck.

Üts üleshirmutatud jänas tormas nende juure ja jooksis just Brivinsky jalgade wahelt läbi.

„No waadate, mis see julgeb! Häbemata loom!“

„Baha ettekuulutus,“ pomises advokaat.

„Mgage!“ kommandas Bitmaneck.

Paenduwad möögaterad käisid kokku nagu kate süstawa mao keeled. Määratu suur Brivinsky muratas nii hirmsa hoobi, et otse kohutaw oli waadata, aga Borly, osaw ja rahulik, et tunginud kallale, hoidis jõudu ja pareeris hoobid. Paistis, nagu oleksid möögad wastastikusid mõtteid teadnud. Jtta jälle wälkuksid tulepädemed ja möögad kõrisesid üksteisest mööda alla.

„Pea!“ kommandas Bitmaneck, otksis kuuwalgel esimest werd ja raputas pead, kui seda ei leidnud. Seeford oli Brivinsky tubli poisiga kokku juhtunud.

Jälle algas wõitlus.

Rittmeister puhkis ja ähtis; wiha ja häbi tegid ta meeletuks.

„Näe, kui raske on temale kallale saada!“

Ta kõigutas mööda Uraabia kombel, et alla lüües mitte mööga nüribat poolt tabada, wõttis ette paistelisi hoobe, teralised ja kolesseti lööke, mida Itaalia meistrid nimetawad „weretoojateks“ — kuid kõik oli asjatu. Borly löi hoobid kergesti kõrwale, mängides ja wäsimatult. Ta riietas ennast möögaga kui joomusega, kuigi ta wahetewahel hoopide raskuse all tagasi tuikus.

Brivinsky kiristas hambaid:

„Lõõn ju pea pooleks! ... Nüüd... nüüd!“

Ja wältudes wuhises säraw teras otse ülemleitnandi pea poole. Borly peatas selle ja torkas lähemal filmapilgul mööga alt üles lüües hiiglaselae kaenla alla, nii et weri purskas ja Brivinsky käsi alla langeks.

Brivinsky mõiras kui elajas.

„Pea!“ hüüdisid sekundandid.

„Aist ruttas juure.“

„Bagan — kardetaw haaw!“

Borly tõstis käe mütsi juure.

„Rahetsen, herra rittmeister.“

„P z e r e w!“ pomises poolakas. „Mis saab minust? Mis teisest kahewõitlusest?“

„Tont,“ hüüdis Bitmaneck wahel, „saatke keegi võõrastemajja ja laske parun Inokajale helda, et duell edasi on lülatud kõrgema wõitmu waheleastumise pärast. Millise aja annate Teie, doktor?“

„Ei tea,“ vastas see tumedasti. „Kõige efiti tuleb sila kanderam tuua!“

Borly tänas nüüd oma sekundanti ja läks võõrastemajas oma tuppa, et seal magada. Kuid waewalt uinus ta, kui mingisugune koputamine ukse taga ta äratas.

„Kes seal on?“

Keegi ei wastanud, sest keegi oli tema naabriruuses koputanud, mitte tema uksele. Ja ta kuulis ka, kuidas kõrwaltoast küsiti: „Kes seal on?“

Wastusest kuulis ta, et Bitmaneck wäljas korridoris seisis.

Kohe tõusis naaber kõrwaltoas ja lastis ta sisse. Et sein õhuke, siis kuulis Boglo nende jutugi ära.

„Teie ätlete, et kahewõitlust ei ole?“ küsis unine hääl. „Mis on siis sündinud?“

„Praegu oli üts teine kahewõitlus, mis juures Teie wastane haawata sai.“

„Siis on kahewõitlus edasi lükatud?“

„Sumal teab. Minu arvates ei saa mees enam ei pistolit ega mööga tarwitada.“

„Mis? On ta siis nii raskesti haawatud?“

„Ta sai piste parema kaenla alla alt üles ja see löikas ühe mustli katti.“

„Kes talle selle haawa löi?“ küsis hääl, ja Boglo kuulis, et see parun Inokaj oma oli.

„Üts noor pois. Ülemleitnant Borly!“

„Mis, Borly? On tema siin? Muidugi. See on õige. See on huwitaw. Mis pärast see kahewõitlus tuli?“

„Tema istus sõõgisalats, kui Brivinsky teda omale sekundandiks palus, mida ta aga wastu ei wõtnud.“

„Selleks oli tal ju põhjust. Ta tuli oma wanaisa matusele.“

„Tõsi küll, aga eelsti oli ta nõus, ja alles, kui Teie nime nimetati, loobus ta sellest.“

„Mis ta ütles?“

„Ta ei annud mingisugust seletust, vaid ütles lihtsalt ei. Pealegi, pean ütleva, on ta tubli pois!“

Nad ei jutustanud enam kaua. Laszlo kuulis neid veel pisut aega nagu unes, siis magas ta hommikuni. Niipea kui ta hommikul veel oli rittmeister Bivinski terwise järele küülnud, kel kõrge palavik oli, toimetas ta oma asjad ja jõudis kell 9 jälle Sulhomi puusärgi, furnuriite ja vahaküünaldega.

See oli suur matus. Võuna eel hakkasid matuseksid koguma. Tulid kõik kadunu tuttavad ja ümbruse kohapidajad, isegi kaugelst olid paljud kokku tulnud. Kõik tulid, isegi herra Disznosy, ainult Istvan Borly puudus, sest et telegramm teda kobunt polnud leidnud. Natuke aega enne matust jõudis ka advokaat Kohale ja läks loosi, et ennast parunile ehitada.

„Mul on kohusiks kadunu testamenti pärašt matmist awada. Kus te soovite, et see peab sündima?“

Jnolay kehtitas õigu.

„Mind et hõivata kadunu pärandus ja ma ma ei tea ka, mis see minule puutuks.“

„Kadunu kirjutas aga soovi testamendi ümbrikule, et testamendi ettelugemine peab sündima parun Jnolay perekonna ja ta kahe lapselapse — Laszlo ja Istvan — juuresolekul.“

„Kui tema seda soovis, siis pole mul midagi selle vastu ütelda. Palun Teid siis pärašt matust kõrge Borly seltsis siia tulla, sest walitseja majas pole parajat tuba.“

Matmine nõõdus ilma midagi iseäralist juhtumata. Puusärgi kõrwal seisid ainult ilus ülemleitnant, aga temagi ei nutnud, vaid seisid norus peaga tummalt nagu sammas. Silmatorikaw oli, et päris herra perekond esile ei tilkunud, vaid kõrval nurka seisima jäi, nagu pealtwaatajate salk ja mitte kui leinajad.

Do, kui ilus oli paruness! Našpalhi õpetaja tütreid silmitsesid teda ta lihtutustis. Rahju, et nad tema luuest omale ei laanud mõõtu wõtta. Seda hoolsamini pidasid nad meeles ta peahoidmise ja wiisi, kuidas ta päiksewarju läes hoidis ja terwituse vastu wõttis. Aga midagi oli ka, mis preilib tema juures wihas- tas, et ta tihti mahalöödud filmil ilusat ohwitseri silmitses.

Winiš oli tädi Amalie paruni perekonnale külla tulnud. See daam oli wanast ajast pärit, kandis halli sibiikübarat ja kuldrulle, silmitses nagu preiligi alatafa ülemleitnanti ja küsis wiimast parunesselt uudishimulikult:

„Kes see tore ohwitser on?“

„Wana Borly lapselaps,“ wastas paruness talle kõrwa, sest et tädi Maria pahasti kuulis.

Amalie pilgutas filmi ja wõttis lorgnetti prillide ette, et noortmeest paremini näha.

„Tore pois, nagu küünal. Wabanda, südamekene, tead, ma ei kuule hästi, kes ta on. Ütle mulle seda veel kord.“

„Wana Borly pojapoeg,“ lordas Maria ja punastas.

„Kii?“ ütles wana daam ja noogutas pead. „Tanan, seda ma arwastin.“

Büha talitus mõõdus, ilus laul lõppes, ainult proua Perkali nutt kajas veel läbi wai- kuse. Paruni perekond kadus omast nurgast. Herra Disznosy tarwitas juhust, läks ülemleitnanti juure ja wõttis selle kae kinni.

„Kui kahju, kui kahju!“

Tnimesed waatasid tema peale imestades; see oli ainus kahetsew hääte siin matusel. Herra Disznosy aga mõtles selle all ka ainult seda, et tal kahju oli sest, et Laszlo lufusepaks õpimise oli pööli jätnud.

Kõng hakkas suruauale liikuma. Talu- lapsed ruttasid ette, et puusärgi haudalastmist näha — sest see oli matusepuhul kõige ilusam nähtus. See sündis ruttu, ja seega oli walit- seja elufäik lõpud. Ainult liiwaküngas ilmu- tas veel, et ta kord oli elanud. Wikkamisi lahkusid matuseksid, ülemleitnant jäi veel kalmu juure seisima, kui keegi teda õlast puudutas.

„Tere, Laszlo!“

Borly pööras. Tema ees seisid parun Paul.

„Teie olete ka tulnud, parun?“ küsis ta üllatatult.

„Ega's ja mulle ometi ei hakka Teie üt- lema, sest et ma veel midagi ei ole?“ ütles noormees.

„Ei, ei, aga näed, ma tean waewalt, kus mu pea on. See on ilus sinust, et wanakest austasid ja tulid.“

„Mõistan. Sa oled pahane minu pere- konna peale ja seda õigusega. Aga mina olen teistjuguine ja mõtlen teisiti. Sa wabest tead, kui waejed me oleme, ja see seletab kõik. Tni- mesed peawad enestele selleks kätäratitud, et iseeneeste mustust neisse pühkida, ja mõisawa- liisejad, et neile ise oma kergemeelsust kaela määrda. Aga mina . . . mina armastasin seda rauka, ja tema armastas mind. Seda tean ma ja sellepärast leinan ma teda süda- mest.“

Pauli filmist weeresid pisarad. Borly nägi seda ja wõttis noore paruni kae alt kowasti kinni:

„Nga kuldas sinu käsi käib?“

„Reikimiselt!“ Ta kehitas õlgu. „Nga läheme nüüd siit ära!“

„Kuhu?“

„Meile, kus nüüd testament ette loetakse. Siis oled sa waba ja me wõime juttu ajada.“

„Teile?“ küsis Laszlo tasakesti, peaaegu kartlikult.

„Jah, minu isa määras, et testament meil ette loetakse ja et meie peame seal juures olema.“

„Kes on need meie?“

„Minu õde Maria. Kas mäletad teda veel?“

„Muidugi.“

„Küsin sellepärast, et sõjamehed neid kergeti ära unustawad. Teised linnad, teised neid, öelbafse?“

„Kes seda ütleb?“

„Minu õde.“

„Tema ütleb seda?“

„Miks ja seda imestad?“ —

Doofi wärawa ees seisis adwokaat ja ootas neid; ta esitas neile ka kohtuniku Gabor Bekeshaj.

„Kuulsin Teist palju ilusat,“ ütles aadelsuofi kohtunik.

See julgustas Laszlot paruni perekonnale wastu astuma, filmapilk, mida ta nii wäga oli igatsenud ja kartnud. Ennem oleks ta üfipäini terwe Preisi pataljoni kallale lippunud.

Nad sammusid nüüd trepist üles kotta, mis kõiksugu sarwedega ilustatud. Sealt läksid nad saali.

Jnohay tsufis ja andis kohtunikule kätt.

„Mis on uudisi?“ ütles ta ruttu, märku andes, et ta wastust ei nõua. Sest suur herra et ole tial uudisimulid.

„Ma, meie ülemlaitnant,“ pööras selle poole.

„Miksal jõudsite siia?“

„Eile, herra parun!“

„Mis? Mitpalju kui mina tean, wiibisite eile veel linnas?“

„Jah, aga ma jõitsin siit linna asju korraldama.“

„Neid wõis Teil wähe korraldada olla,“ wastas parun lahkesti naeratades ja talle tähendusrikkalt näkku waadates, „sest Te oin-daste ühtlast ja minu asjad.“

Borly kummardas. Ta teadis waewalt, kuhu käed ja jalad panna, ja uskus iga filmapilk, et mõõga peale komistab ja kukub. Ja ometi polnud tuba pime; wastuolja: siin siras heledam sära kui wäljas — kaks päikest särasid. . . . Maria filmad! Sasz'o ei julenud sinna poole waadata, ja ometi nägi ta neiu wahetpidamata. Ta pea hakkas ümber käima, tuba pööras ühes temaga: kõil oli nii kum-

maline. Mingisugune roheline kärbes sumises ringi, ja tal oli, nagu mängiks terwe muflaste-falk. Sellejuures kuulis ta wahetwahel oma kella tiksumist. Wõib olla, et see ei olnudki kellatiksumine; wõib olla olid need ta oma sü-dame waljud löögid.

Seal seisis Maria ema kõrwal parun Sebastiani pildi all, mis Monyhofy maalitud. Nagu unes, masnikult läks Laszlo teiste järel paruni proua poole. See andis talle wäsinult oma kõhna läe suublusets, kuna paruni preili herradele knitsu tegi ja siis ema taha tugitoolile istus.

„Wõtki istet, mu herrad,“ ütles parun, „ja lõpetame tänase kurwa sündmuse osa, millega meil küll asja ei ole, aga mis kadunu wiimase soowi järele ometi ei wõi olematu olla — — —“

„Jah, seda soowis ta nimelt,“ ütles adwokaat wähele, „et herra parun ühes perekonnaga testamenti awamise juures oleks. Wahesti on herra kohtunik nii lahle ja loeb testamendi ette.“

Bekeshaj wõttis pitseeritud kirja, awas selle ja luges:

„Isa, Poja ja Büha Walmu nimel!“

„Mina, mõisniku seisusest Kaspar Borly, annan alakirjutatud tunnistajate juuresolekul oma hinge Jumalale ja oma kaduwa keha mul-lale, aga oma mahajäänud waranduse asjus teen ma pärast küpset järelemõtlemist järgmised tingimised:

Minu warandus seisab Sulhomi krundiraamatu nr. 115 järele koos wäikestest kruntidest ja majakestest, edast minu Budapesti krundist. Sulhomi krundi jätan oma ustawale rawitsejale lesele Berkalile. Ütski minu pärija ei tohi seda temale teelda. Nga minu Budapesti krundi, mis 20.000 kuldnat wäärt, jätan ma asutusele, kelle otstarwe on haigeid koeri rawitfeda, sest kõigist koduloomadest leiab truu koer kõige wähem rawitlust.“

„Edast,“ ütles parun ütskõiksel.

„Samuti peab minu maja fiskeade pärima proua Berkal, wäljaarwatud raamatud, sest et ta lugeb et osta.“

„Ohoo, see on tume punkt,“ ütles adwokaat. „Palun, lugege veel kord. Kas saab proua Berkal fiskeade sellepärast, et ta lugeb et osta, wõi et saa ta sellepärast raamatuid.“

„See on üks kõil: et ta nad saab, punkt,“ tähendas kohtunik ja luges edasi:

„Minu waranduse peaosja, mis osalt paberites, osalt rahas Miskolezi, Erlan, Losonzy hoiukassas seisab, on nelisadafakstümmendlaheksa tuhat kuldnat suur.“

"Haa!" lajas paruniproua suust tahtmata imestuses. Parun naeratas pilkavalt. Ülemleitnant Borly lõi filmad maha, Maria kummardas käsitöö kohale, kohtunik aga pani teetamendi imestades lauale ja hüüdis:

"Kuulmatu summa!" Ta vaatas parunile, kes ennast tugitoolil istudes kiigutas. "Kas on Teil midagi ütelda?"

"Ei," vastas Inokaj laisalt.

"Siis loen edasi." Selle summa peaosja olen seks koftu hoidnud, et ette nägin, et minu armast herra Gottfried Inokaj südamel headusest, aga ka suurtsugu kergemeelset kas warem wõi hiljem hukka läheb... "Wabandage, herra parun, kas käsite, et lõpetan?"

"Wastuotsja, jatkake julgesti," vastas parun jahedalt. "Olen nüüd tõesti uudishimulik, milliseid jämedusi mulle mu walitseja weel teiseft ilmast ütleb."

"Sellepärast," jatkas Betehajy lugemist, "otjustasin tema warandusest niipalju kui võimalik päästa, ja noorele parun Paulile ning paruness Mariale warastasin ma terve ilma koftu, kui seda ei märgatud ja wõib olla sealiski kuis seda märgati. Ja nii kogusin ma neile ümmarguselt 400000 kuldnat, millise summa ma neile pärandan; see kuulub neile, sest ta on kogutud nende warandusest, nii et nad mulle selle eest tänu ei wõlgne. Raastunne ja tunne, et lord mullas rahulikult wõin puhata, andsid mulle selle idee."

Tekkis sügaw, pühalt, peaaegu tarretaw surmawat'us. Oli, nagu lehwiks furnu waim jahedas õhus, mis toas lehwis, toast läbi. Paruniproua silma tulid pisarad, parun unustas toolil kiikumise ja wahitis oma ette, nagu näeks ta und. Minuit suur roheline lärbes sumises ja peffis tiibadega wästu aknaruutu.

Abwokaat kargas püsti ja kummardas parunipreili ees.

"Soowin õnne, mu preili!"

"Oh Jumal," ohlas paruniproua, kuna ta filmad rahutult ülemlitnantki otstsid. Tema peen naisehing tundis, et neile ülesnäidatud rõõmuawaldus ülemlitnandi juuresolekul taktitus oli, mis sellele pidi walmistama walu.

Maria punastas kui roos ja pani sõrme juule märgiks, et ta waitiks, kuna kohtunik edasi luges:

"Mitmaks määran, et ülejäänud summa, 28.000 kuldnat, kui minu oma koftuhoitud warandus, ühejagustes wjades abwokaat Ghenyõ poolt jagataks minu lahele pojapojale Lasz'ole ja Istwanile, kellele ma nii kui herrale soowin taewa õnnistust. Isa, Poja ja Waimu nimel. Amen."

"Kas on weel midagi?"

"Weel üks järekkiri. Minu piibu pärib kõster oma wärside eest, minu raamatud parun Paul; mis minu Budapesti frundile maha maetud, selle saab paruness Maria pulmakinngiks, pööningul olewad lutusepatööriistad pärib see wirt Sulyomi talulaps, kel lusti on lutusepats õppida."

Nüüd on kõik loetud. — Imelik lugu," ütles kohtunik. "Olen juba paljugi kuulnud, niisugust weel mitte. 400,000 kuldnat Jumalulene!"

Nende sõnadega ulatas ta dokumendi parunile. See wõttis dokumendi, rebis selle keskelt lõhki ja wiskas lauale.

"Halastaja Jumal, mis sa teed!" hüüdis kohtunik. Abwokaat, kes pisut astmas oli, ahmis õhku, paruniproua aga kargas ehmatades püsti.

"Seda, mis pean tegema," ütles parun, näost tumepunaseks minnes, uhtelt kõlawa häälega. Ta oli sel filmapilgul peaaegu ilus ja ja seisiks nii sirgelt, et näis peaosja pilemgi olemat. "Seda, mis ausa mehe lohus on, kui ta ausale mehele wastab — elaw furnule."

"Isa, mis sa tegid?" pahandas preili.

"Borly jättis oma pojapojad ilma warandusest, mis seaduse järele kuulub neile. Mina annan selle neile tagasi, kuigi see seaduse järele nüüd minu lastele kuuluks. See on kõige wähem, mida olen kohustatud tegema selle suuremeelse mehe pojapogade wästu, kuna ma temast kogu eluaeg õieti pole aru saanud. Nii see on, nii ma tahan, ja ma tahaksin näha, kes mind seda tegemast wõib takistada!"

"Mina!" ütles Borly waljusti. "Meie et wõi wästu wõtta warandust, mis kuulub Teile. Me oleme ausad mehed ja oskame töötada. Kellelgi ei ole õigust meid haawata sellepärast, et Borlyd oleme."

Parun kuulis imestades ülemlitnandi sõnn, kelle ägedus talle ta külma were jälle tagasi andis.

"Teie otjustate minu sõnade üle walesti, herra ülemlitnant, kui neile selle tähenduse annate. Muhaawamisest ei wõi juttugi olla, sest see oleks nii Jumala kui inimeste ees halwasti walitud filmapilk. Borlyd on minu filmade ees seft filmapilgust saadik ühewäärilised Inokajbega, aga ainult siis, kui Inokaj, kes nüüd Teiega räägib, Borlyga, kes pragu selle kirja läbi melega rääkib, Borlyga, kes rääkis, ühewääriline paistab olemat. Loodan, et minust aru saite."

Ja kindlal käigul lahkus ta saalist.

Paul ruttas talle järele, kummardas wäljas ta kae kohale ja suudles seda.

Teised waatafsid üksteisele ju'gufetult otsa.

„Mis saab nüüd?“

„Walitse täielik nõutu olek. Paruniproua tõusis, wõttis laualt katmise testamenti ja läks tütre sellis wälja, herradepoole peadnoogutades.

„Toreba käre tegi sinu isa,“ ütles ta minnes tütrele, „nüüd, mil nii kangel oleme.“ Ta pant sõrmed kaela peale. „Saatus annab meile purde, jah, päris silla, ja ta lütkab selle tagast, sest et ta liig uhke on!“

„Aga kui isale niisugune uhkus hästi sünnib, armas ema!“

„Ednan wäga. Tahtis ta uhkeks jääda, siis“ oleks ta pidanud olema kokkuhooldikum. Saadame tädi tema juure, et ta pea jälle dieti saaks. Ah, Paul, hea, et tuled! Mina palun, ütle herradele, nad oodaku pisut, nii ei wõi asi jääda. Mu Jumal, Jumal, kuipalju pahandust peab inimene kannatama!“

Kolmele saaliäänud herradele tõi teener kehakinnitust.

Kohtunik oli wihane.

„Niisugune testament on päris õnn õigel ajal, jah, weel enamgi. Mina pidasin wana Borst alati tubliks meheks, aga et ta niisuguse ninanipsu mängib, seda ma küll ei oleks arwanud. Juba ainult kuulujutt sellest lütkab Beszerenhi sadulast maha. Aga et Snokah niisugust taewastukkunud annet ei taha wastu wõtta, on uskumatu!“

Abwokaat naeratas.

„Küll ta mõistuse pähe wõtab. Mina tunnen sarnaseid lugusid.“

„Noh, parun on põikpea, nii ütelda karakter,“ armas kohtunik.

„Mis me nüüd teeme?“ küsis Laszlo.

„Arwan, teeme protokoll,“ wastas kohtunik wiivitades.

Abwokaat mõtles järele.

„Aa on keeruline,“ ütles ta. „Parun ei tohtinud testamenti igatahes katki rebida, sest seal oli mitte ainult tema lastest jutt, waid ka proua Berkalist. Kuid testamenti katkrebimine ei tähenda weel selle tähistamist, sest ta oli juba ette loetud. Siis on see ka alles lahlane, kas paruni ärastlemine weel maks waks jääb, sest see pärandus ei kuulu ju temale. Tema on küll oma laste eestkostja, aga ta pole pärija. Tema ärastlemine ei ole juba sellepärast malfew, et herra ülemleitnant seda wastu ei wõtnud. Muudugi pole ka herra üemleitnandi ärastlemine seaduslik, sest et ta, kui dieti tean, weel pole täisealine. Selle juure tuleb weel, et, kui tal ka õigus oleks paruni ärastlemist tagasi wõtta, tema seda oma alla-ealise wenna pärast ei tohiks teha. See on

terme labürint, mu herrad, kus minagi weel dieti ei osta kohaneda, päris Gordia sõlm. . . Aga protokoll ei wõiks lahjulik olla.“

„Ah, see pole ial ülekigne,“ ütles kohtunik waimustatult, „see on alati hea. Nii siis: teeme protokoll. See on tsiwilisaaflooni tunde märk. Minult see riik on tekem ja õnnelik, kus kõik juhtumused ja kuriteod protokolleeritakse. Siin olgu see alguseks. Mina tunnistan ka, et see Gordia sõlm on, mida waja oleks mõõgaga julgesti läbi raiuda.“

„Noh, selle toimetan mina,“ hüüdis ülemleitnant ja punastas.

„Aga mil wiisil?“ küsiti imestades.

„See on minu asi.“

Ta pööras tuppataulewa Pauli poole:

„Palun, teata mind oma isale!“

„Misjaoks? Isa peale mõjus see asi, ta on pisut haiglane, sellepärast ma küsin.“

„Tahan teda Jumalaga jätta.“

„Nii ruttu?“

„See peab olema.“

„Siis tule kaasa!“

Sel filmapilgul teatas teener, armuline proua palumat adwokaadiga rääkida. Ühelajal sõitis Balassy neljahobusetõld õue. Kohtunik waatas aknast wälja ja pomises rõõmsasti:

„Kurad hoia alati oma mehed walmis, et nad, kui mõnes kohas mõni hea asi sünnib, waele astussid.“

Ütles ja ruttas Balassyle wastu, et talle kõik kohe ära jutustada.

Korridoris ütles Paul Laszlole:

„Dota pisut, ma räägin enne isaga — tema on kummaline mees.“

Borsti filmitse korridoris tuntud perekonna pille. Kõrwalolema salooni üks oli pooleldi lahti; seal kõneldi ja wiimne kui sõna kohtis sealst wälja.

„Hirmus on midagi niisugust teha,“ ütles üks tume hääl. „Niisugusel ajal! Kesknädalaks on jälle oksjon määratud ja mina ei wõi teile enam midagi anda. Siin peab midagi sündima. Gottfriedi wastu peaks kohtulikult esinema, kui teist ei lähe. Demal pole õigust laste pärandusest loobuda.“

„Eene proowime weel muud,“ wastas paruniproua. „See läheb. Ülemleitnant on tubli mees, kes raskest ei tee.“

„Mis, tubli mees!“ hüüdis esimene hääl uuesti. „Kõik ohwitserid on ühesugused tänawatallajad. Mina tunnen neid, mul on nendega küllalt tegemist olnud. Nad tuleksid kõik ühte kotti toppida ja Spalyosse wisata.“

„Oh tädi, ta oli nii suuremeelne,“ kaitstes üks hele häälkene. „Eks ole tõsi, mamma?“

Ülemleitnandil jäi veri soontes seisma. Need olid Maria sõnad.

„Tõsi küll, Maali,“ finnitäs paruniproua. „Ülemleitnant pani minugi imestama.“

„Tühi jutt,“ vastas kurt tädi. „Tean, kust see tuleb. Sa usud, tädi on wana, ja ei näe enam midagi, tädi on rumal ja ei märka midagi. Ma nägin ülemleitnanti matusel, mu kalliks. Sa usud, et ma ei teadnud, kes ta on; see ei olnud undishimu, see oli kohtu-uurija kawalus. Sa punastasid, kui küsisin. Tähtsin näha, kas ma ei ekst, ja küsisin weel kord, ja sina punastasid uuesti. Nüüd ei küsi ma enam midagi ja ei ütle ka enam midagi.“

„See ei ole tõsi, kuri tädikene!“

„No noh, ära'nd koke nutma hakka. See ei pea ju tõsi olema.“

Oi! Ei puudunud palju, ja ülemleitnant konidoris oleks omas õnnes ka peaaegu nutma hakanud.

„Laszlo, kus sa oled?“

„Siin,“ vastas Laszlo sumbutatud häällega. Ta kartis, et Paul võiks märgata, et tema naiste salajuttu oli kuulnud.

„Iga ootab sind heameelega,“ tähendas Paul. „Balaszy on tema juures.“

Laszlo jahmatas.

„Kas ei oleks võimalik, et sinu isa mind nelja filma all vastu võtaks?“

„Võid teda ju paruni ees samuti jumalaga jätta. Sa tunned ju teda. Miks tahad sa temaga nelja filma all rääkida?“

„Niisama. Sooviksin seda heameelega.“

„Kstu stia tuppä, ma ütlen talle seda.“

Tähemal filmapilgul seisis Gottfried Inokay tema ees.

Lahkesti naeratades ulatas parun talle oma mõlemad käed.

„Rahetjedes kuulsin Paulilt, et meist tahate lahkuda.“

„Soovin kõige pealt pärandusasja õigesti ära korraldada.“

Parun wõttis kapist sigarid ja pallus lahkesti Laszjole.

„Balun suitsetada, herra ülemleitnant, istuge minu juure. Nõdmustan, et wõin Teie kätt pigistada. Mis aga pärandusse puutub, siis wõike see vastu, nagu poleks testamenti olnudki. Wanatja pärijad on ta lapselapsed. Nii tahe.“

„Aga . . .“

„Ei mingifugust aga, armas ülemleitnant. Mina ei wõi ometi Teilt Teie pärandust wõtta. Mina olen ka ainult waene koer, nagu need, kelle eest minu wana sõber hoolitses. Olen olnud neist kõige haigem.“

„Aga raha on tulnud ju Teie warandusest.“

„Mina seda nüüd enam ei usu.“

„Kadunu ütles seda ju ise.“

„Just sellepärast. Tunnistaksin ma nüüd testamenti õigesti, siis teeks mulle mu südametunnistus etteheiteid. Sest oletame, et wana herra wõttis tõesti siin ja seal midagi minu warandusest, selles ajas tundes, mis ta minu silmis otseleui pühaks teab, siis lastis ometi ainult tema õnnelik ärituulidus selle summa nii suureks kasvada. Tema spekuleeris minu laste peale mõteldes. Minu käes oleks see raha samuti sulanud kui kõik muu, ja nüüd peaksin ma selle, waatamata, mis ta pojapogadele üle jääb, tasu pistma? Mis arwaks minust siis maailm? Siis üteldaks, et ma kõrk inimene olen, kes oma truu teenija hapu higiga kogutud waranduse ta pojapogadelt omale wõttis ja need paljaks riisus.“

„Aga mis me siis teeme?“ küsis Laszlo kohkudes. „Mina wõin seda pärandust sama wähe vastu wõtta. Kadunu tembeldas seda tähendusega, et see warastatud on. Minu õhmitjeri au kohustab mind seda mitte vastu wõtta.“

Inokay neelatas üllatuses sigari suitsu kõrisesse.

„Mm, selle peale ma ei mõtelund. Noh, nüüd hakkab asi õige weidraks minema.“

„Nii weidraks,“ wõttis ülemleitnant sõnabast kinni, „et me selle raha lõpuks mõnele heategewale asutusele peaksiime andma. Aga kas kadunu seda soowis? Kas oleks see praegustel asjaoludel kohane? Maailm naeraks meie kõik ju wälja!“

See sõna awas Inokay ees hoopis uue perspektiivi. Naeruwääriliseks saada! See heidutas teda hirmsasti. Seda polnud ta eluaeg sallinud. Sellepärast oli ta mõnes asjas liig läpne, enamates aga kergemeelne olnud, ja nüüd seisis ta kohal, kus ta südametunnistus tema naeruwääriliseks tegi. Glama ta ju pidi, muudu ei annud talle keegi midagi. Alalised kallimeeletungid ei kõlba ei üksikule ega terwele rahwale. Realism ja idealism peawad wahelduma nagu öö ja päew. Inokay otse warus selle küstnuse ffemasse waadates. Ülemleitnandil oli õigus — Gottfried Inokay üle naerdi. Wahah, don Kihott, kes 40000 kulbnat aknast wälja wiiskab, kuna hobune tallis nälgis!

„Teil on õigus, herra ülemleitnant,“ algas ta. „See poleks tarf tegu, see oleks lausa lollus. Kas tõesti seisis testamentis, et saa warandus minult wõeti?“

„Jah, seisis.“

„Milliste sõnadega?“

„Usun, ta ütles „warastatud,“ aga parem on testamendist järele maadata. Armuline proua wõttis selle oma kätte.“

Parun kõlistas teenrile.

„Dooge paruniproualt testament, mulle on seda waja.“

Teener lõi selle mõne minuti pärast ühes kirjaga, mis parun amas ja luges: „Ole mõislik, Freebi, kesknädalal on oksjon. Maalt.“ Närwilikut pigistas parun kirja sõrmede wahel kuuliks kofku, kuna ta testamendi tähelepanelikult läbi luges.

„Tõesti, ta kirjutab „warastanud,“ pomises Inokaj endamist, „ja ometi ei wõi ma seda teha. Mu süda ei luba seda, sest oleks mulle eneselegi wõtgas.“

Järelmõislikult, endasse süwenenult, luges ta edasi, kuni ta õkki hüüdis:

„Käes! — Leidfin pääsetee!“

Baszlo filmitseks teda küsides.

„Baene wana herra ei olnud enam täie mõistuse juures, kui selle testamendi tegi.“

„Aga see on ainult kõneläänd!“

„Mitte sugugi Seda wõin tõendada ja see tühistab kõik selle testamendi. Ei ole enam põhjust, et pojapojad pärandust ei wõiks vastu wõtta, kui wanamehe meeltesegadus on selgeks tehtud.“

„Millega?“

„Sellega, et ta oma Budapesti krundi all seiswa waranduse oja minu tütrele pärandab. Kas on selles mõni mõislik mõte? Seal maa all ei leidu ei hõbeda ega kulla kaewandusi. Mis wõib see siis muud olla, kui segase aju luulepilt?“

„Krundi all seiswa waranduse oja?“ korbas ülemleitnant kogeledes ja punastas kui wahl.

Parun nägi seda ja ütles, ise oma ideest waimustatud olles:

„Noh, eks ole, wõti on leitud ja nüüd palun rääkida. Suwitaw asi. Kuidas saab Balaszy inestama! Wõtku pagan! Ei tahaks uskuda, et seda adwokaat ja kohtunik ei talbanud. Kas kutsun nad siia?“

Ta sirutas läe kella järele.

„Ei, herra parun, sest minul enesel on wõimalik Teile seletust anda. Paraku on see teema mulle isegi nelja filma all piinlik, aga ma pean seda ütleva. Ja warsti näete, et tühistamisest midagi wälja ei tule. Kuulge!“

Parun raputas usumatult pead, kuna Borsh kogeledes nagu õpilane, kes oma ülesannet dieti pole õppinud, rääkima hakkas. Ta jutustas, mis me juba teame, et ta ühe õd wana Borsh

Budapesti frundil ühes woodis magas, seal ühe briljantnõela leidis ja — tähepanelikult saades — aimama hakkas, et woodi alla mõni warandus on maha maetud.

„Noh, ja siis?“ küsis parun kõrstitult wahela.

„Õtisin ma seda ja leidfin selle.“

Parun naeris.

„Sostanna, oh Boccaccio! Tänan ilusa mitnasloo eest. Herra ülemleitnant tahab minule nalja teha. Tema leidis wanaisa frundilt warandused, mis minu tütrele pärandatud, wõttis nad ja jõi maha. Järelikult kuulub minu lastele mitte ainult pärandus, sest et raulnende omandust warastas, waid ka sellepärast, et pojapoeg nende waranduse läbi lõi. Seda muidugi usub parun Inokaj, sest sedalaadi tuiimesed ei mõtle, waid looljewad hiitguse järele nagu hakid.“

„Wabandage, herra parun, aga mina ei armašta ital waletada.“

„No, noh, armas ülemleitnant,“ ütles Inokaj wäga armastuswäärtiselt, „seda ei tule ka nii mõista, aga kui laks tubliit meest ühes asjas sõnadega wõitlust peawad, siis peab ühel sõjartistal luba olema teist korwale löüa. Kui Teie kord Budapesti krundist waranduse leidsite, siis näidate mulle seda. Dixi.“

„Warandus oli seal, herra parun; ma waatafin ta tükl tüklit läbi, aga . . .“

„Jah, nüüd tuleb jälle aga,“ naeris parun.

„Aga mina ei tahtnud seda omale hoida, waid saatsin ta postikaudu Teie tütrele, parunesile.“

„Ah see oli see?“ hüüdis parun. „Nii on siis arusaamatu mõistatus lahendatud. Nüüd saan asjast aru! Wanaherral oli perekonna ehtest kahju ja ta ostis selle ise oma raha eest, mulle luuletatud nimelirja ette panes. Tõepoolest aga mattis ta selle oma krunbile Miitfi jaoks.“

Nüüd oli üllatuse kord ülemleitnandi käes.

„Mis, see ehe oli Teie oma?“

„Ma andsin ta paraku wanale herrale aramüümiselks, ja see näitas meile ka tükl tüklit, mis ta selle eest saanud ja millistele firmadele ta nad müüinud. Sellepärast wõitte enesele mele üllatust ette lujutada, kui need mitmesugustele firmadele äraantud asjad ühel päewal ühes pakis minu tütrele tagasi tulid. Meie ei julenud neid seftsaadit enam puutuda ega tarwitada, sest me ei arwanud neid enam omaks.“

„Kas Te wanalt herralt seletust ei palunud?“

(Järgneb.)

Mina ütlen ei!

Sassa kirjanik Henriette v. Meerheimb'i romaan.

4

„Seda usun mina ta!“
Edward puudutas Johnstone kätt ainult kergesti.

Nüüd wõttis Frank ta ennepakutud eine tänuga wastu, ja hea sõõt ning hea wein tõstis ta meeleolu ja tuju tublisti.

Edward Gordon, kes külalise südamlit- kusest hoolimata wäga tagasihoidlikuks jäi, suu- tis lahudes waewalt laelustust tagasi tõrjuda. Weel wanfrilt noogutas ja lehwitas ärasõitew külaline tagasi.

Maija tagasi astudes hakkas Edward pil- gates naerma.

„See narr, kui kergesti ta liimit peale läts,“ ütles ta poolwaljusiti oma ette.

* * *

Kapten Johnstone andis ohjad teenri kätte ja mõlgutas mõnusatid mõtteid. Neg ajalt ko- bas rinnatastut, kus ishekl krabises, ja wilis- tas lustiikult.

Umbes kell 2 jõudis ta Holmbyhouse. Tec- ner ütles talle, mr. ja mrs. Johnstone läinud miss Clarendoni ja laste seltsis jalutusõidule. Minult mrs. Gordon jäänud koju.

Seda kuulis Frank heameelega. Sest eel- seiswatel läbirääkimisel polnud talle tunnistat- jaid waja.

„Kas mrs. Gordon wiibib majas wõi atas?“ küsis ta ruttu.

„Mrs. Gordon istub werandal. Kas pean Leid teatama?“

Frank soowis Daisyt üllatada, sest et see teda wististi weel tagasi ei oodanud. Ettewaat- likult lähenes ta lilledega palistatud terrassile.

Daisy oli ükshpääni. Bruunide lollidega pead norgu lastes, wajutas ta oma otjaesise wastu külma, lakeeritud kastmiskannu, mis we- randa wõrel seisis ja mida ta hoidis kätte wa- hel, mille sõrmedes särasid sõrmused.

Frank jäi seisma ja silmitas teda. Daisy tundis ta lähedust, lükkas kastmiskannu kau- gele ja pööras tema poole pilguga, kust imes- tus wälja wahtis.

„Kas sulle ei üteldud, kuhu ja miks ma nii warakult wälja sõitfin?“ küsis Frank lõbusasti.

„Ei. Mr. Johnstone ei lausunud sellest midagi, ja Violet ning miss Clarendon ei teadnud sel- lest warajastest sõidust nähtawasti midagi.“

Daisy toon oli õige külm. Igatahes oli ta weel pahane.

Uga Frank ei lastnud oma tuju rikluda. „Kosewoodis käisin ma ja uuendasin oma tutwuse Edward Gordoniga.“

„Kosewoodis? Milline kummaline mõte!“

„Kas see ei ole sinu meelest loomulik, et mina, sinu peigmees, sinu kadunud mehe sugu- lasele külastäigu teen?“

Umbkaudne kahtlus ärtas Daisy südames.

„Selle külastäiguga oli wististi mõni eri- line õistarwe seotud?“ küsis ta ruttu. „Iga- tahes oletas Edward Gordoni asti olnud slla efinest külastäiku teha. Mina ei mõista, miks mete peame temale järele jooksuma, kui tema meist silmanähtawalt teadagi ei taha.“

„Ah, jätta nüüd see! Tema on tõesti tore mees!“

„Seda ta on,“ kinnitas Daisy tõsiselt. „Ko- huseitruu, sihtkindel, energilist, täis waimlikku hu- witsid. Uga ta külm ja südametu. Eht Gor- don! Kas wõiks ta muudu minu, kelle seltsis ta pool aastat Kosewoodis elas, ükshpääni mu saatuse hoolde jätta?“

Ta hääl mõnkus.

„Uga, kallim, ja teeb temale tõesti üleko- hut,“ kaitseis Frank Gordoni. „Kuula ometi efsiti. Mina rääkisin temaga põhjalikult mete tulewikust. Tema tunneb sellest suurt huwi.“

„Kui lahke! Kas pakub ta sulle wahest walitseja kohta oma mõisates?“

„Ei, selleks kõlbaksin ma waewalt.“

„Seda usun mina ka. Sest walitsejalt nõu- talse enam, kui tõnisemängu, suitsetamist ja — daamidega lõbutsemist!“

„Kui sa weel juure lisad tantsumise ja prundi jalgade ees põlwitamise, siis' muudugi on kõik tegerousharud koos,“ naeris Frank hea- südamliselt.

Daisy lehtitas õlgu.

„Pisut wähe elu täistäitmiseks.“

„Mulle jatkub sest, ja kuna mr. Gordon mõistlik on arusaama, et ta sulle peab kahju- taju maksma, siis on kõik korras.“

„Miks see tähendab? Kas ei keelanud ma sulle selles asjas Edward Gordoniga rääkimise ära?“ hüüdis noor leik ägedasti.

„Seda ei wõtnud ma muudugi tõskelt. Mr. Gordon oli kõigeega nõus. Jätab Kose- woodi omale ja annab kõik kapitalid sulle.“

„Ja selle ettepaneku wõtsid sa wastu?“

„Rõige suurema lõbuga.“

„Mina süttan selle haawawa ettepaneku kõige kindlamalt tagasi!“ hüübis Daisy ägedasti.

„Sa ei tea, mis räägid.“

„Tean wäga hästi. Ütlen ei ja tuhakkorda ei! Mina pole kerjus ega olene Gordoni armust.“

„Aga, laps, ära ole ometi nii hirmus ebapraktiline.“

„Barem tahan olla ebapraktiline kui alalt mõtlew!“

„Büha Jumal, heida kas wõt meel ära!“ hüübis Frank meeletult. „Kõik laheneb kõige paremini, iga talitus on meie wahelt kõrwaldatud, ja nüüd purustab ja oma wastuhakkamisega jälle kõik! Kuidas wõin ma siis sinu kõigi sinu eluharjumistega ilma rahata lofsida!“

„Me wõime töötada!“

Ülgade kehitus oli ainus wastus.

„Saa minust aru, Frank,“ ütles Daisy tõsiselt. „Edward Gordoni käest ei wõta ma ial raha wastu!“

Frank naeris pahaselt.

„Noh, ära mõtle nii wäiklaselt. Mina wõtsin heameelega temalt wastu tsheki, et sellega mõnda wäikest wõlga tasuda. Tema riikuse juures on see tähtis asi.“

„Seda tegid sa? Lastsid Edward Gordoni oma wõlad kinni maksta?“

„Miks mitte? Mina arwan seda tema tänuksuse tõendusjaks. Ära unusta, et tal mind on tänada kõige ilusama mõisa eest. Inglismaal. Selle eest aitab ta mind Inglise kõige ilusama naise omanikult,“ jatkas Frank wiisakalt. „Ja nüüd ole nii hea ja ütle „jah“ ning kõik on korras.“

Daisy raputas pead.

„Nagu siis, kui Robert Gordon mulle wõlga andis, ütlen ma jällegi „ei!“ Ei, ja igawestit ei!“

„Aga Daisy—“

„Et sa mulle wõid selle tingimuse teha, tõendab, mida ma juba ammu tundsin, et me üksteisele ei lölba. Kumbki meist on teisele poole arenenud. Mina ei ole enam see naine, Frank, kes sinust piisafilmil lahkus. Witsi pilka aastat Robert Gordoni hatgetoas ei ole mind wõid olla paremaks teinud, aga nad on minu teinud küpsmaks ja sügawamaks, kuna sina—“

„Garuta aga minu paturegistrit edasi!“ hüübis Frank naerma hatates wahesele. „Mina pole sinu arwates waheseal muud teinud kui laiselnud ja wõlgasid lisanud? Noh, nii kerge ei ole tõesti Indias ohwitser olla.“

„Minul pole mingisugust õigust otsustada, kuidas sa Indias oma aja mööda saatad. Siin aga näen ma tahjuts selgesti, kuidas sa

seba rskad raskata. Ma õppisin waheseal teisi mehi tundma —“

„Ah nii!“

„Mis kasu on sõnadest! Sina ei mõista enam mind ja mina sind,“ ütles Daisy lihtsele wahesele järele. „Sellepärast oleks meie lookelu mõlematele piinaks. Me ei tarwitse üksteise peale pahased olla, Frank, aga —“

Frank ei puudutanud Daisy sirutatud kätt. Ta nägu oli lahmatanud. Ja ometi paistis Daisyle ta nüüd ta näos küpsuseta, poisteleelil ilme filma. Halwasti kaswatatud lapse pahatuju, kui ta tahet ei täideta, seisib ta näol, mitte aga küpse mehe lõikaw südamewalu.

„Sul on kahju Rosewoodist lahkuda,“ ütles Frank wiimaks pahaselt. „Ütle seda parem awalikult, enne kui kõrgetid sõnu pillud.“

„Kui wahese ja mind tunned! Hoopis walesti mõistad sa mind. Muudugi, kes tahab teise hinge kumutust mõista, peab olema ta hingele sugulane. Ja see puudub, saab puuduma igawest!“

„Baremalt meeldibsin ma sulle üsna hästi!“ hüübis Frank meelehettikult. „Mina pole tõesti muutunud!“

„Bõimalik. Siis olen mina teiseks saanud.“

„Mis peab siis minust saama?“

See küsimus kajas nii rõõmalt, et Daisy praegu waljusti oleks naerda tahtnud.

„Maand Clarendon lohuba sind wististi heameelega, Frank,“ ütles Daisy lahkesti

Frank hakkas nagu taipama. Kas kõik see lugu ei olenenud Daisy armukadedusest?

„Daisy, ma kinnitan, sa — sa ei ole eile,“ tõestas ta. „Mina pole suudelnud Maandi tõesti mitte.“

„Mitte? Noh, nii nägi see küll wälja. Aga see on ainult miss Clarendoni asi.“

„Kui kõrgilt ja seba ütled. Nagu oleks Maand tolm sinu jalgale ees. Minu pärast sõitku ta Indiasse tagasi. Ma luban sulle kõik, Daisy, ainult saa mõistlikult.“

„Sellega arwad sa Edward Gordoni raha?“

„Muudugi.“

„Sellest enam ei räägi.“

„Sinu isemeel äkki on see, mis meid lahutab, Daisy.“

„Ei, mette lahkumiseku põhjusel on meie iseloomude põhjalik lahkumine,“ wastas Daisy rahulikult.

Ta imestas isenele üle, et wahematki kibedust meelest ei tunnud, waid ainult piiritumat kergendust.

„Kas sa seba tundi ial ei saa lahetsema, Daisy?“ küsis Frank.

Daisy tõusis.

Frank filmitse teba teravasti. Kõik ta juures aratasa temas mälestust. Pikkamisi hakkas ta taipama, et see oli lahkimine igawesti.

Nende pilgud kindusid üksteisesse. Aga Daisy filmitis polnud walu, ainult küsimus: „Kas oleme tõesti need, kes uskusime, et üksteist armastame?“

„Siis peab meie wahelord nüüd lõpetatud olema?“ küsis Frank wiimaks ja wõttis Daisy käest kinni.

Daisy wabastas oma käe ta käest.

„Jah, kõik on lõpunud.“

Üksna tasakesi ütles ta seda, aga nii kindlasti, et tagasiwõtmist enam ei olnud.

* * *

Armastatud wabandus peawaluga oli Daisy põhjuseks oma tuppa jääda. Kuibas wõiski ta nüüd weel Frank Johnstonega läbi käia.

Ainult kaks tunnet walbasid Daisy, kui ta poolpimedaks tehtud toas istus: lahenduse tunne kihlusest wabanemise puhul ja wihatunne Edward Gordoni wastu, kes teba oli tahtnud õnnetu abielu wiletsusse lülkata. Temale tahtis ta tõtt ütelda — mida warem, seda parem!

Kõige targem oli teetundi ära oodata, ja kui kõik saloonis koos istusid, põgenes ta salamahti ja tähelepanemata. Otsim tee läks läbi metsa Rosewoodi — polnud sugugi wäga pikk.

Otsus ja täidewiimine seisis Daisy alati ligistiku. Ruttu kirjutas ta Violetile kirja, milles oma salajase lahkimise ja kihluse tähtsamatise teada andis.

Wiimaks jäi majas kõik rahule. Herrased jõid pärast lõunateed igatahes saloonis ja teenijad alumisel korral. See näis olewat soodus filmayll.

Daisy oleks tahtnud waljusti hõifata. Imelik, et ta seda ise ei olnud teadnud, kuibas ta Rosewoodi küljes rippus. Waremalt arwas ta seda wana lossi ainult wangikojaks.

Krabinata awas ta ukse. Paks jalaritie sumbutas ta sammud. Reegi ei juhtunud temale korridoris ega treppibel wastu.

Tee läbi priesitiku läis ta nii hingeldades, et täitsa hingetult metsa jõudis. Sügawa kergenduseohtega nõfatas ta ühe laiaotslise bukipuu siledal, hallil tüwel. Kuldroheline aegus wuhises läbi paksune oks. Kiiresti lahises midagi tuli üle lehtedega laetud maapinna — oraw, kelle lat, punane saba ja kes läbi lehtede kawalasti läikiwalt filmit maha Daisy peale.

Soojenew päike põletas männad waskpunasteks. Jähe tuul tuhises rohus. Kui hiline oli juba suwi!

Daisy läks kiiresti edasi. Tee wenis ja paistis tema arust olewat lõpmatu.

Algas widewit ja nihutas kõik wormid segamini. Iga tüwi, iga pööfasa omas fantastilise kuju widewikuwalgel ja hirmutas Daisy. Rahutatsategewalt mõjus ta sügaw waitus siin maailmast lahus.

Kergendatult hakkas ta hingama, kui äkki langemal willet kuulis. Aga peaaegu samal ajal ärkasi ta ärewas fantaasias lohutawad mõimalused. Kui see wilistaw intmene mõni joobnud hulgu oli?

Meeletu hirmuga ruttas ta edasi. Wilin tuli lähemale.

Kas ei haaranud korraga üks käsi tema järele?

Marjawarte rägastik takistas teba edasi sammumast. Meeleheitliku nõfuga kiskus ta enda wiimaks lahti, aga sellejuures komistas ta puujuurele ja wajuks põlwilt.

Kõle apthüüe tuli tal suust.

Sammud tema taga, need hirmus kiired sammud muutusid jooksuks. Nüüd jõudsid nad talle järele. Kaks tugewat kätt haarasid tal õlgadest kinni.

Ta oli minestusse langemas.

Siis ütles tuttam hääl:

„Aga Daisy, kuibas wõitte Teie sel aja metjas üksi hullkuda?“

Daisy tõstis pea ja waatas Edward Gordoni ehmunud näkku.

„Kas olete enesele haiget teinud? Kas jaksate tõusta?“ küsis Edward muretsewalt, Daisy päästaidates ja oma kätt tema piha ümber pannes.

Daisy süda põfusus nii kiiresti, et ta esiotja sõnagi ei suutnud ütelda.

Kannatlikult ootas Edward, kuni Daisy toibus ja rahulikumaks jäi. Ta pill seisis uurtwalt noore lese näol.

„Teie kartsite. Miks jooksite siis ta siin nii mõistmatult ja üksi ringi? Kuibas wõifid Johnstoneid seda ometi lubada?“

Edwardi etteheitlik toon oli wiimane ilik, mis nõu ajas üle woolama.

Daisy kaotas wiimse enesewallitsemise raaju ja hakkas wihaselt nutma.

„Selles kõiges olete ainult Teie süüdlane!“ nurkus ta. „Kuibas wõitte mind nii ehmatada?“

Arwasin, et mõni joobnud kaabakas mind jälgib. Ja üldse olete Teie minu wastu wihasamismäärilikelt talitanud — otse andekandmatult!“

„Aga Daisy —“

Daisy tahtis wastata, aga pisarad lammastasid ta hääle.

Edward lastus ta lohale ja waatas talle kaastundlikult nutusesse näkku.

"Kui wästinud ja higinie Te olete! Tulge minuga ühes koju ja puhake. Kaugel kodu enam ei ole. Wõt lubage, et ruttu ette lähen ja wankrit —"

Aga Daisy kahmas ta käewarrest kinni nagu kartlik laps.

"Ei, ärge jätke mind üksi. Ma kardan hirm-fahti!"

"Hea küll, siis jään ma Teie juure!"

Jumelt rahutunne asus Daisy südamesse, kui Edwardi käekõrwal pikkamisi edasi läks. Nag ajalt tuli ta suust weel nuulsuw ohe.

"Rosewoodi ma minna tahtsingi," ütles ta wiimaks.

"Miks ei wõtnud Te siis wankert wõi telefoneerinud Rosewoodi, et see Teile oleks wastu saadetud?"

"Sest et Holmbyhouses keegi ei pidanud teadma, et lahkusin. Muudu ei oleks Violet mind tulla lastnud."

"Kapten Johnstone arwatavasti ta milte? Tema on Teie põgenemise pärast väga õnnetu."

Daisy kehitas õlgu.

"Miss Clarendon oskab teda minu kaotuse eest lahutada."

"Kas Te siis enam tagasi et lähengi?" küsis Edward põnewalt.

"Ei — ei italgi enam. Minu kihlus Johnstonega on tühistatud."

Naeratus tuikas Edwardi suu ümber.

"Sellest hoolimata, et ma lõik talistuses Daisy ja tema wahelt kõrwaldasin?"

Daisy tõmbas ruttu oma käewarre lahti ja jäi seisma.

"Ja seda julgete rahulikult üles tunnistada?" hüüdis ta meeletult. "Miks Te seda tegite? Et Rosewoodi omale saada?"

"Minult ja üksi sellepärast." Ta naeris. "Milline hea intimestundja Te olete, Daisy!"

"Teie põhjustega pole mul tegemist. Nabalaid waraahneid mõtteid ma Teist ei olea. Aga südametu, ja põlgamiswäärt on see Teist, mind mu õnnetusse jooksta lasta, mind juba teist korra otseti õnnetusse abiellu lükata tahtla!"

"Teid on raske rahuldada, Daisy. Robert Gordoni süüdistasite Teie waljuses, sest et ta Teie abiellu Frank Johnstonega tahtis takistada, ja mind südametuses, sest et ma Teid sellejuures tahtsin aidata. Kuibas peab Teile siis dieti tegema?"

"Hoidke oma odaw pilge enesele! Minu tabunud mehe olek paistab mulle näid hoopis

teises waljuses. Tema tahtis mind hoida õnnetuse eest — aga Teie lükkate minu sellesse!"

Edward naeris juba jälle.

"Kas ma ei keelanud Teid Holmbyhouse minemast? Kas ma Teile ei ütelnud, et Frank Johnstone on mängija ja wõlategija? — Ei, Dät y, Teie ise tahtsite peaga seinast läbi jooksta."

"Arwate? Koh, armas ei olnud see arusaamine igatahes, et wiis aastat olen fantaasia-tuju armastanud. Öige kapten Johnstone, teda ma Holmbyhouses jälle nägin, et wastanud wähemotki minu ideaalile —"

"Mul armas kuulba. Paraku wõttis sellest arusaamine palju aega. Wiis nädalat ja kolm päewa jätke Holmbyhouse."

"Aga juba esimesel tunnil pärast jällenagemist küüsin eneselt, kuidas mulle see nutunägu ita! on wõinud meeldida."

"Mi's et tunnistanud Te siis oma elitust lohe üles?"

"Ja ometi soowisite Teie, et ma sellest elitusest eluag kinni peaksin?"

"Mina soowisin seda?"

"Miks oleksite muudu raha mulle lubanud ja Frank Johnstone wõlab maksnud?"

"Tunnistas ta seda Teile?"

"Jah."

"See raha päris öige paiga, kui ta wiimaks ometi Teile filnad awas."

"Kas oli see Teie põhjus?"

"Kas Te seda siis lohe et margaanud?"

"Mitte ilma edewufeta tõstis Daisy oma pikad ripsmelarwad ja waatas Edwardile näkku.

"Näid olete aga Rosewoodi kaotanud!"

"Tõesti? Daisy, Te teate ometi, et ma Teid armaстан."

"Juba kaua?" küsis Daisy naitwse uudis-himuga.

"Jah, juba kaua, väga kaua. Aga," jatkas ta naeratahes, "kas tahate tõesti minu naitseks saada, eht küll minagi Gordon olen? See niim on Teile ju põlatud?"

"Näid mitte enam. Gordonil olid minuaga head mõlled."

"Ja minul?"

"Oh Jumal, Edward, armas Edward, wõdake ometi weel pisut aega! Ma ei wõi ometi tänar hominikul kihlust tühistada ja juba õhtul ennast teisega kihlata! Ets ole tõst, see on ju wõimatu?"

"Jah, see täitsa wõimalik küll ei ole, Daisy. Aga wahesti tulewal nädalal?"

"Wõib olla!"

Örn naeratus seisis ta suu ümber.

"Teate ta, Edward, mispäraft Frant Johnstone mulle esimesest filmapilgust saadid ei meeldinud?"

"Koh?"

"Sest et ta Teist teistfugune on!"

Pilguga, mis täis armastust ja usaldust, vastas ta Edwardile nätku.

Edward pani oma käe lõvasti ta piha ümber. Nad astusid metsa alt lagedale. Nende

ees seisis maastik, mida õhuniidewilt õrnalt looritas. Walimw wilt lõhnas raskesti. Rahwatu kuusirp ujus rohelas taewas.

Waltiwast loobusest hooas läbi mingisugune igatus, mingisugune armujooowastus. Tasefist lohifesid unised paplid tee ääres.

Wittamiiti läksid nad edasi — kodu poole. Kodu wotas.

(Sõpp.)

Monte del Diablo.

Ameerika kirjanik Bret Harte.

Asjalik lugeja leiab järgnewas jutustus tingimata nii mõndagi, mis temas kahtluse äratab, kas ka kõik tõi on. Mina ise pole asjalik lugeja ja pean sel puhul teatud murelikkusegajärgi andma, et mul pole käepärast wäga palju dokumente, millega wõiksin tõendada seda kummalist juhtumust, millest kawatsen praegu kõneleda.

Ülestähendused siit-sealt, ayuntamiento'de, junta'de ja teiste sarnaste teated esialgsest ja ebausklikust rahwast on olnud mu poolikuteks abiallikateks.

Olen aga iseenele wastu kohustatud teatama, et kuigi käesolew jutustus pole usutaw, — olen ma uurides Ülem-Kalifornia Hispaania arhiiwides leidnud weelgi iseäralisemaid ja uskmataid lugusid, mis on sel määral tõendatud ja õigeks tunnistatud, et käesolew kuuludus, oleks teda siin arhiiwides tähele pandud — ülewalt oleks wõinud walitseda iga kahtluse ja sofismi üle.

Ka mina ise pole kaotanud usku sellesse legendi; ja et ma seda pole teinud, selleks pakkusid mulle eeskujul mitmekesiste maa-alade pretendendid, kellega ma tihti nende enam praktiliste uurimuste puhul kokku olen puutunud ja kellest ma tõsiselt lugu pean, wastandina kahtlustundele, mis mind waldab modern, puupeakise ja aineliselt mõtlewa ilma waatlemisel.

Palju aastaid pärast seda, kui paater Junipero Serro oma kellal esimest korda lasi heliseda Ülem-Kalifornia met-

sikuses, polnud see waim, mis oli hingestanud seda juhtumusotsijat preestrit — weel kadunud.

Tänu õitsewatele misjonitele, edenes paganate pöörmine kogu maal jõudvasti.

Nii wirgalt töötasid head isad oma töö kallal, et peagi tekkisid ümber üksindaste kabelite sawionnid, mille mustad metsikud elanikud korralikult oma wagade peremeeste söömaaegadest ja juhuslikult ka pühast sakramendist osa wõtsid.

Jah, nad tegid nii suuri edusamme, et räägitakse isegi ühest agarast preestrit, kes kord pühapäewa-hommikul olla ulatanud kolmele sajale metsikule paganale püha õhtu-söömaaega.

Seepärast pole ka ime, kui hingede waenlane, kes selle üle wäga wihane oli ja ärewusesse sattus oma rahwailikkuse kiire languse pärast, omale lõpuks ülesandeks tegi, pühasid isasid igal wõimalikul wiisil kiusata ja shikaneerida, nagu meie seda kohe näeme.

Ja ometi tähendasid need asjad Kalifornia jaoks õnnelikke ja rahulikke päiwi.

Igalepoole tikkuwa kaubanduse rahutud kiilid polnud weel eksitanud ta lehtede majesteetlikku rahu. Ei teatanud läbisoritud orud ja kuristikud, et neis oletati kuldseid warandusi.

Metsik kaer lasi hommikukuumuses laisalt pea longu ja pidas wahwalt wõitlust õhtupooliku-tuultega.

Legendik kihas punakarjast ja anti-loopidest.

*) Monte del Diablo (Kuradimägi) asub San Francisco lahe läheduses ja on 1220 meetrit kõrge.

Weenired sulisesid weel harjunud teid ja ei näinud uneski weel, et neid kord sunnitakse loobuma oma korrapärasest jooksust.

Ei tuntud weel Yosemite'i ja Calaveras'i imesid.

Pühadel isadel olid waid wähesel määral silmad looduse ilu jaoks; peale kummalise külluse, millega maa tagasi andis tema kätte usaldatud seemned, ei näinud nad midagi olulist.

Uus pöörmine, kirikupüha wõi mõne Indiaani lapse warrud olid nende ainamateks suurteks sündmusteks aasta jooksul.

Sel õnnistatud ajal elas San Pablo misjonis teatud paater José Antonio Haro, jesuiitide ordu auwäärne wend. Ta oli suur ja kõhn.

Weidi romantiline minewik oli annud ta näo tumedale kahwatusele teatud huwitawa ilme.

Kui ta kord nooremehena kuulsas Salamancas oli studeerinud, oli ta armunud Donna Carmen de Torrencewara ilusse, kui see missale oli läinud.

Wõitmatud olukorrad, kusjuures arwatawasti keegi rikkam wõistleja peaosad edendas — walmistasid sellele armastusele järsu ja õnnetu lõpu; noor José astus kloostresse ja andis ära igawese karskuse wande.

Siin wiisid ta kaassündinud waimustus ja poetiline huwi mõttele, misjonääriks hakata. Soow pöördi tsiwiliseermata paganaid, astusemaise kire asemele, ja tahtmine, oma meelegendlust proowile panna ja arendada, wõttis tema üle wõimust.

Ta helkiwast silmast ja süngest wälimusest ilmutas end unistawa Las Casas'e ja tagasihoidmatu Balbao iseäralik segu.

Kihutatud wagast töölustist ja waimustusest, astus paater José kristlikude pioneeride ridadesse. Jõudnud Mehikosse, anti talle luba San Pablo nimelise misjoni asutamiseks.

Nagu auwäärist Juniperot, saatsid tedagi ainult kirikuteener ja hobueesli-ajaja.

Pimedas kaljuorus wabastas ta hobueeslid rangidest ja helistas oma kellest üksinduses.

Paganad, waikne, rahulik leplik rahwahulk, kogusid peagi tema ümber.

Järgmine sõjawäe-post oli kaugel see kindlustas jumalakartlike rändajate julgeolekut tuntawalt, sest nende wabameelne usaldus ja isiklik armastus wäärsus oskasid waenulikkust palju paremini taltsutada kui seda oleks wõinud sõjariistus kahtlustaw ja hoopew sõdurite-salk.

Ja nii luges hea paater José missasid ja pidas warajasi ja õhtuseid jumalateenistusi keset pattu ja paganlust, ilma et ta kõige wähematki enese peale oleks mõtelnud, ainuüksi püha kiriku edu silmas pidades.

Peagi järgnesid pöörmised ristiusku ja 7. juulil 1760. aastal ristiti esimene wast-sündinud Indiaani laps, sündmus, nagu paater José wagalt ütleb, mis kaugele paremini hiilgab, kui kulla ja kalliskiwide rikkus wõi Saalomoni kiwi kuulsus ja helk. Kõnelen sellest seepärast, et anda ettekujutust luule ja jumalakartuse selgusest, mis iseloomustab paater José andmeid.

San Pablo misjon õitses ja edenes nii wäga, et waga asutaja ühes paganusulise Aleksandriga nutta oleks wõinud, sest polnud ju enam paganamaid alla heita. Kuid hõõguw, waimustatud hing ei sobinud tegewusetusega, see näis tema meelest patune; ja kord ilusal augustikuu-hommikul Issanda armu 1770 aastal lahkus paater José misjonimaja wärawast, et uusi tegusid leida.

Midagi wist pole wõrreldaw wäikse kawalkaadi rahuliku tõsiduse ja wähenõudlikkusega.

Ees ratsutas nelinurkne hobueesli-ajaja, kes juhtis oma järel seltskonna elatustarwete kui ka kunstitudetute ristikujude ja wäikeste kellukestega koormatud kraamieeslit.

Temale järgnes auwäärne paater José, piibel ja rist kaenlas ja must Jerala üle õla; tema mõlemal küljel traawisid kaks tõmmut mustkristlast, kes tahtsid pakkuda käegakatsutawaid tõendusid oma pöörmisest seega, et teenisid oma wendade metsikul maal teejuh-tidena.

Nende uut seisust iseloomustas meeldiwal wiisil asjaolu, et neil puudus tawalik sawiplaaster seljas, millega nad end harilikult ja mittepöördud olukorras kaitsewad külma ja putukate wastu.

Oli selge ja mahe hommik.

Enne ärasõitu oli kabelis missa loetud ja püha Ignaatsius appi kutsutud kõigi hädaohtude puhuks, eriti aga karude wastu, kes nagu wanadel aegadel tuldpurskawad lohed, surmawiha näisid tundwat püha kiriku wastu.

Kuna nad nii läbi oru tungisid, hüplesid kenad linnukesed oksalt oksale, ja nukrameelsed tiiwulised helistasid oma ilusamaid laule lepikutes; pajudest pärjatatud ojakesed sulisesid muusikaliselt, ja kõrge puu mäe nõlwakutel kummardus sosistades siia ja sinna.

Kui nad jõudsid kitsamatesse oru-põhjadesse ja kuristikudesse, sirutasid tumerohelised pedajad ja männad oma ladwad taewad poole, ja madronnopuu raputas kordkorralt nende jalgade ette oma punaseid marju.

Äkiliste mäekülgede waldamisel korjas paater José mõne tükikese metallisarnast kiwi teelt, mis kõnelesid ta fantaasiale hirmsatest wulkaanilistest erupstioonidest ja ähwardawatest maa-wärisemistest.

Hobueesli-ajaja Ignacio palju wähem teadusliku silma jaoks tähendasid need killud midagi weelgi hirmsamat, ja kaks wõi kolm korda haistis ta kahtjasel ilmel õhus ringi ning seletas, õhk lõhnata wääwli järgi.

Sel kombel möödus reisu esimene päew, ja õhtul tegid peatuse, ilma et nad ainustki paganlikku nägu oleks silmanud.

Sel ööl ilmutas end Ignaciote hingede waenlane kõige hirmsamal kujul.

Ta oli weidi tagasi tõmbunud ja põlwitas parajasti palwelikus meeleolus, kui äkki ta ette ilmus inimsoo ülim waenlane hiiglasuure karu kujul.

Wanakuri tõusis justament ta nina ees tagumistele jalgadele, esimesed käpad ristamisi koonu all.

Kuna hobueesli-ajaja silmapilkselt aru sai, et wanakuri selle kummalise seisaku ainult selleks oli walinud, et tema palwete üle hirwitada, waldas teda metsik wiha. Ta kahmas kätte püssi, sulgus silmad ja lasi.

Waewalt oli ta oma hirmust toibunud, mida oli tekitanud pöörane pauk, oligi ilmutus kadunud.

Paater José, keda lärm üles oli äranud, ruttas silmapilkselt kohale, et hobueesli-ajajat noomida, miks ta tina ja püssirohtu wõitluses tarwitab, kus

ainult ühest A w e M a r i a 'st peaks jatkuma, et lõpulikku wõitu kindlustada.

Kui palju ta muidu Ignacio loost uskus, pole meil teada.

Kuid mälestuseks selle juhtumuse peale nimetati see koht wana ilusa Kalifornia kombe põhjal: „L a c a n a d a d e l a t e n t a c i o n d e l p i o m u l e t e r o“ — wõi „waga hobueesli-ajaja kiusatuse „kuristik“ — nimi, mis alal on hoidunud tänase päewani.

Teisel hommikul jõudis seltskond, kui ta oli käinud, selle kitsa kuristiku pikka warjutusse orgu, milles kõik päiksekiirte all oli närbunud ja kõrbenud.

Selle oru äärmine piir kadus madala udusarnase mäejuonena kaugusse, mis oru teisest küljest waadelduna näis olewat hea kaitse terawa põhjatuule wastu.

Selle hirmsa müüri kõrgemat tippu puudutas parajasti laiguline pilw, mis kõikus lipuna edasi-tagasi.

Paater José waatles seda wägewat mäge hirmu ja imetluse segatundega.

Asjaolude kummalisel kuhjumisel ütles eesliajaja Ignacio ainult ühe sõna „Diablo!“ (Kurad).

Sügawamale ja sügawamale orgu tungides, ununesid aegamisi meelest sõbralikud wastukajad ja mugawad eluwiisid, mis neid seni olid saatnud.

Suured praod kõrbenud- kuiwanud maapinnas haigutasid neile wastu kui janused suud.

Ainult siin-seal kargas mõni oraw maapealt üles, et jalga lasta kuljustega warustatud hobu-eeslite eest. Hall hunt jooksis rahulikult nende ees.

Kuid kuhu ka paater José oma silma ei juhtinud, igalpool piiras silmaringi wägew mäemürakas. Kuiwast, närbunud ja wiljatust orust näis ta tõuswat wärskele, wiljakale elule. Sügawad, õõnsad warjud laiutasid end ta nõlwakutel; wägewad kaljurahnud püstitasid ta keskel wirnu, ja mõlemal pool arenesid wälja hiiglasuured mustad künkad, nagu majesteetliku tüwe jämedad juured.

Hispaanlase elaw ettekujuswõime elustas need kõrgustikud metsrahwuste intelligent suguharudega; tulewikku lootes, nägi ta juba kõige kõrgema mäeharja kohal Issanda ristimärki . . .

Kuid sootu teised olid hobueesli-ajaja tunded; ta nägi selles kohutawas

metsikuses ainult lohesid, kolossaalseid karusid ja kaelamurdwaid teid.

Mõlemad uuspöördud, Concepcion ja Incarnacion, kes ratsutasid tagasihoidlikult paatri kõrwal, nägid wist selles ümbruses ainult ilmutusi oma endisest saatust juhtiwast jumalate-usust.

Kui jõudis öö, olid nad jõudnud mäe jalale. Paater José astus hobueesli seljast, luges õhtupalwe, helistas kellakest, et paganaid kokku kutsuda ja neile pakkuda uut usku.

Pimedate mägede wastukajad püüdsid üles waga kutse ja kordasid seda aegajalt; kuid sel õhtul ei ilmunud ainustki paganat.

Ka ei eksitatud sel õhtul hobueesli-ajajat ta palwes, kuigi ta ka pärast kinnitas, et ta olla kuulnud mäeseinalt pilkawat naeru, kui paater José oma palwe oli lõpetanud.

Ilma et ta end oleks hirmutada lasknud wana õeluse peatse segamise tõttu, seletas paater José oma wäiksele kaaslaskonnale, et ta järgmisel hommikul wara algab ronimist mäe tippu; ja tööpoolest, päiksetõusu ajal oli ta juba sadulas ning alustas sõitu.

Ülesminek oli nii mõneski kohas raske ja hädaohtlik.

Suured kaljurahnud sulgusid siin-seal tee, ja juba mõne tunni pärast oldi sunnitud hobu-eeslid kuhugi wäiksesse kuristikku maha jätma ja jala edasi minema.

Kuna ta sääsraseid pingutusi ei tunnud, jäi paater José tihti seisma, et higi otsa eest pühkida.

Kui päew edasi nihkus, waldas rändajaid iseäralik waikimine.

Peale mõne orawa juhusliku hüppe ja sahina kusagil põösastes — ainustki elumärki.

Aegajalt silmasid nad mõnda poolnimilikku karujälge, mis puhul Ignacio alati waga kartusega tegi püha ristimärgi.

Wahetewahel tilkus midagi kaljudelt maha, mis lähemal waatlemisel oli mingi waigusarnase wedelik ja mis laiali laotas põörast wääwlihausu.

Kui nad ju peaaegu mäe tipule olid jõudnud, läks ettewaatlik Ignacio weidi kõrwale, et soodsat kohakest öömajaks leida, ja lasi paatrit üksi lõpuni ronida, kuna tema aga ise ettewalmistusi hakkas tegema õhtusöögiks.

Kunagi pole tarwitusele wõetud kergeemsem ettewaatus-abinõu.

Ilma tähele panemata, et hobueesli-ajaja puudub — astus isa José wagas mõtiskelus masinlikult edasi. Jõudnud tippu, heitis ta maha ja waatles ümbrust igast küljest.

Tema all laiutas end org oru kõrwal; nad woolasid üksteise kui rahulikud sisejärwed, kunni nad all lõunas kadusid.

Läänepoolne kauge mäeahel riisus ta waate eest warjulise Canada (Kuristikku), milles asus San Pablo misjon.

Weelgi kaugemal laiutas end Waikne ookean, mässituna udupilwe, ja tungis läbi lahesuu ja seadis enese poolsaare ja kodupoolse mandre wahel; udu warjas mäe jalga ja kaugemat wäljawaadet.

Kuid aegajalt katkes uduloor, et wõimaldada suurepärest wäljawaadet wägewate jõgede, pikkade mäeahelate ja laintesarnase, rikkalikku ja walmis kaeraga warustatud madaliku peale.

Kõike kuldask loojenew õhtupäike. Kuna paater José seda kõike waatles, waldas ta hinge püha igatsus.

Ta waimustatud kujutelmadega täidetud fantaasia nägi kodu laialdast imeilma püha usu armsa walitsuse all, nägi seda maad elustatud olewat ustatwatest wastpöördutest.

Iga wäheha kui künka otsas silmas ta waimusilm kabelit; igast pimedast kuristikust helkisid misjonihooone walged müürid.

Oma waimustuses läks ta weelgi julgemaks ja waatles isegi weelgi kaugemat tulewikku: ta nägi neil rannikutel elule ärkawad uut Hispaaniat. Juba nägi ta suurepärase katedraalide torne, hüglarida wiinamägesid, aedu ja parke. Ta nägi kloostrid, mis pooleldi olid peidetud küngaste warju ja mida warjasid wägewad apelsiinipuud, kuna läbi orgude liikusid pikad laulwate nunnade protsessioonid.

Ja nii waga segunesid ta hõõguwas hinges minewiku illusioonid tulewiku kujutelmadega, et talle neist helidest kõrwu kostis nii waga kallis Carmen hää . . .

Wiibides nii oma fantastilistes waatlustes, kuulis ta äkki mingi kella melenkoolset kõla, kuid peagi kustus see jälle kauguses.

See angelus.

Paater José kuulatas ebauskliku pingutusega.

San Pablo misjon oii kaugel, see hela pidi olema üliloomulik. Veel kunagi warem polnud ta hinge nii kummaliselt liigutanud selle taewaliku terwituse tõsised toonid.

Wiimse surewa heli juures tundus, nagu hakkaks ta hõõguw fantaasia ja henema; udu kuhjus ta jalge ees hunnikusse ja heal paatril tuli äkki meele, et ta veel õhtut pole söönud.

Ta tõusis üles, tõmbas serpa ümber õlgade koomale — seal nägi ta esimest korda, et ta mitte üksi pole.

Peaaegu tema wastu, kohal, kus oleks pidanud seisma truudusetu Ignacio, istus tõsine ja wäga wiisakas mees. Ta nägi wälja nagu mõni wanem hidalgo leinariietes, terashalli, hoolikalt rawitsetud lõughabemega, mis ümbritsetud kõhnu põski. Hiiglakübar wägewa sullega, suur kaelaside ja liialdatult laiad püksid kontrasteerisid kummaliselt ta kõhna ja kuiwetanud kehaga; see kõik kuulus nagu mõnda möödunud aastasatta.

Ja ometi ei imestanud paater José. Ta juhtumusrikas elu ja ta poeetiline fantaasia, mis alati otsis miski imewäärast — andsid talle teatud ülekaalu praktiliste ja aineliselt mõtlewate inimeste üle.

Silmapiilkalt sai ta aru wõõra kuratlikust olemisest ning oli kõige peale walmis.

Rüütli terwituse peale wastas ta wastawa külmuse ja wiisakusega.

„Palun wabandust, preestriherra,“ algas wõõras, „et Teid eksitan Teie waatlustes . . . Teie olete wist wäga meeldiwa ja fantaasiarikka ilmawaatega, et suudate seda suurepäraselt ilu siin nautida.“

„Wõib olla, weidi ilmalik, herra Kurat — sest selleks pean ma Teid,“ wastas auwäärne paator, kuna wõõras nii sügawalt kummardas, et ta must sulg maad puudutas; „wõib olla, weidi ilmalik; sest see on taewale meelepärane olnud, et meie isegi oma uuestisündinud olemises palju sellest alles oleme pidanud hoidma, mis kuulub lihale; kuid ma loodan siiski, et see pole sündinud ilma püha klrikut arwesse wõtmeta . . . Kuna mu pilk wiibis sel ilusal kohal, awati mul prohwetliku leh-

witusega silmad ja mulle tuli äkki kummalisel wiisil jälle meele töötus, et kõik paganad kord muutuwad meie paran-duseks. Sest pole wist kedagi olemas, kel puuduks seewõrra teadmine õigest usust, et ta mitte ei teaks, et isegi haletsemiswäärt metsrahwuste pöörmisel on oma tähtsus . . . Ja nagu seda ütleb targalt püha Sgnaatsius,“ jatkas paater José kõhatades ja siis häält kõrgendades: „Kristuse sõdalastele antakse paganad kui haruldased helmed, mille leidmine rõõmustab merisõitja südant. Jah, wõiksin isegi ütelda — —“

Kuid siin kasutas wõõras, kes oma otsaesist oli kibrutanud ja kitsehabet silitanud — paatri oraatoripausi.

„Kahjatsen, preestriherra, et pean Teie kõneosawuse woolu sama ebawiisakalt katkestama, nagu ma Teid juba Teie waatlustes olen eksitanud; kuid päew hakkab juba ööle ruumi andma. Pean Teile midagi wäga tähtsat teatama, ja oleksin wäga liigutatud, kui wõiksite oma tähelpanu paariks minutiks koon-dada.“

Paater José mõtles weidi järgi . . .

Kiusatus oli suur, ja wäljawaade, et ehk wõimalik on midagi teada saada suure waenlase kawatsustest ja plaanidest — on tema jaoks suure tähtsusega.

Kui tõtt ütelda, siis ilmutas wõõra ülespidamine igapidist wiisakust ja tagasihoidlikkust, ja see huwitas paatrit wäga.

Kuigi ta wäga hästi tundis mitmekesiseid proteuslikke kujusid, mille all armastas üles astuda tige waenlane, ja kuigi ta ise oli täitsa waba liha nõrkustest, siiski polnud paater José waimu kiusatuste puhul üleolew.

Oleks tulnud kurat, nagu kord wanasti pühale Antooniusele — noore tütarlapse kujul, siis oleks sellest paater José paari Meie Isaga üle saanud, sest tal oli juba kogemusi naisterahwa petliku iseloomu alalt.

Kuid peale auwäärse wanaduse, oli wõõrale omane veel mingi kummaline tõsidus, teda näis elustawat mingi rahulik teadwus, et ta moraalses suhtes paatril alla peab jääma, ja see sundis wiimast suuremeelsust anweldama.

Wõõras awaldas nüüd paater José'le, et ta juba pikemat aega tema edukat tegewust all orus tähelepanelikult olla

waadelnud. Et tema, kaugel sellest, et see tegewus talle ei meeldiks, ainult kurwastatud on, kui ta näeb, et nii waimustatud ja rüütlilik wastane kulutab oma jõudu seewõrra lootusetu ettewõtte alal. Sest, nii jatkas ta, hea ja kurja wahelise suure wõitluse lõpp on kindlasti sootu teine, kui seda arwawad head isad, ja mida ta ka kohe tahab tõendada. „Mõne silmapilgu jooksul,“ lisas ta juure, „laskub öö, ja nende hämaruse silmapilkude üle on mulle, nagu Teie teate, antud täielik wõim... Waadake läänepoole.“

Kuna paater ümber pööris, wõttis wõõras oma suure kübara peast ja lehewitas seda kolm korda.

Suure sule iga lehwitusega hargnes udu, kunni ta lõpuks haihtus ja paatri silmi ees awanes jällegi hõõguwa päikse kullas endine suurepärase maastik.

Kui isa José seda parajasti waatles, kostis orust sõjakas muusika, ja siis nägi ta kuristikust wälja sammawat terwet kawalkaadi rüütlid — kõik tema külalise moodi riides.

Kuna nad mööda legendikku edasi sammusid, seltsisid nende juure veel teised protsessioonid, mis aegamisi wälja astusid salapärase mäe kuristikudest ja sisimast.

Aegajalt kõlas tugew trompeedi-hüüd läbi oru; nähti helkiwat Santiago-risti ja lehwiwat Kastilia ja Argoonia kuninglikku lippu edasi astuwate salkade pea kohal.

Nii liikusid nad kõik pühalikult mere ääre, kus paater José nägi seiswat uhkeid laewu, kes kõik kandsid hästi tuntud lippu; ja nad asusid kõik laewadele. Hea paater waatles seda waatemängu üksteisele wasturääkiwate tunnetega, kunni wõõra tõsine hääl katkestas waikuse.

„Seal näete, herra preester,“ ütles ta, „juhtumus-otsijate Kastilia wiimsed jäljed kaduwat. Seal loojeneb Wana-Hispaania hiilgus, nagu teisal hõõguw päike. Walitsuskepp, mis paganate käest kistud — langeb peagi Hispaania wäsinud käest. Lapsed, kelle ta on üles kaswatanud, eitaha teda enam tunnustada. Maapind, mille ta on wõitnnd, kistakse tema käest sama wisadusega, nagu mauride käest armastatud Granada.“

Wõõras peatas, ta hääl näis liigutatud. Samal silmapilgul hüüdis paater José, kelle kaastundlik süda isamaalisi lahkuwaid lippe waadeldes ärdaks oli läinud, wapustawa häälega:

„Elage hästi, teie tublid rüütlid ja kristlikud wõitlejad! Ela hästi, sa Nunes de Balbao! Sina Alanzo de Ojeda! Sina, kõrgesti austatud Las Casas!... Elage kõik hästi, ja lasku Jumal sündida, et iwa, mis Teie poolt külitud, head wilja kannaks!“

Kui siis isa José wõõra poole pööris, nägi ta, kuidas see sügawtõsiselt wõttis taskuräti oma mõõga pidemest ja ta oma silmade juure tõstis.

„Wabandage mu nõrkust, herra preester,“ algas rüütel wabandades; „kuid need auwäärsed herrad olid mu sõbrad ja on mulle wäga palju abiks olnud, palju enam abiks olnud, kui see wilets kuub,“ lisas ta juure ja näitas wihase liigutusega oma leinakuue peale, mida kandis.

Isa José oli aga liig sügawale oma mõtiskelusse wajunud, et aru saada selle wiisakuse ja austuse kahemõttelusest; lühikese waikimise järgi ütles ta, nagu jatkaks ta oma walju mõtlemist: „Jah, seemneiwä, see on külitud, edeneb kindlasti ja walmib selles wiljakas maapinnas.“ — Wastuseks sellele, pööris wõõras teisele poole, keerutas jällegi kolm korda oma kaabut ja ütles sama tõsise häälega: „Waadake ida poole!“

Paater waatas ümber ja nägi päikest tõuswat, kuna udu lehwiwa sule ees hargus.

Ches heledate kiirtega ilmus kaugete lumega kaetud mäeahelate kitsustest nähtawale kummaline, woogaw inimparw.

Endiste tumedate, romantiliste nägude asemel, nägi paater José silmapaistwa äritusega — Saksi raassi sini-seid silmi ja linakollaseid juukseid.

Muusikaliste häälikute ja sõjakate helide asemel kostis talle kõrwu terawate kõrihäälikute ja iseäraliste sisise-wate helide kummaline kõla.

Wastandina endisele auwäärt ja mõõdetud sammule ning rüütlite uhkele wälimusele, tulid seekord massid tõugates, lärmitsedes, ohatas, äriliselt ja hulkudes kohale; kuna nad mööda sammusid, märkas hea paater, kuidas

hiiglapuud, nagu orkaani pilbastatud, maha langesid ja kuidas maa sisikond kramplikkude tuksatuste peale waatamata katki käristati ja läbi tuhniiti . . .

Ja paater José otsis asjata püha risti wõi mõnda teist kristlikku sümboli. Ainult üht asja nägi ta nende keskel, mis oli kuidagi lipu sarnane, kuid hirmudes löi ta risti ette, lipp kandis karu kujutust!

„Kes on need ülemeelikud iismaelased?“ päris ta karmil häälel.

Wõõras waikis uhkelt.

„Mis teewad nad siin ilma ristita ja ilma iga teise püha märgita?“ päris peater José weelkord.

„On Teil julgust, seda näha, herra preester?“ wastas võõras rahulikult.

Paater José haaras oma krutsifiksi pihku, nagu üksindane rändaja oma mõõga, ja tegi nõusolewa märgi.

„Ästuge minu sule warju,“ käskis võõras.

Paater José astus ta kõrwale, ja samal silmapilgul wajusid nad maa alla.

Kui paater oma silmad jälle awas, mis ta alla sõites palawas palwes oli sulgunud, seisis ta wägewas wõlwikus, mille täheline lagi meele tuletas helkiwat taewalaotust.

Ühtlasi walgustas lage kollakas walgus, mis näis tulewat suurelt merelt wõi järwelt, mis moodustas koopa keskkoha. Selle maa-aluse järwe ümber töötasid kogud, kühwlid käes, mis olid täidetud kollaka, sügawusest päritolewa wedelikuga. Sellest järwest harunesid jõed, täis samasugust kollakat wedelikku, mis paisusid ala suuremaks ja kadusid teadmata kaugustesse.

Jälgides selle läikiwa Stüksi rannikut, silmas paater José, et wedel jõgi siin-seal hangus tarretanud massiks. Maa oli kaetud läikiwate kiwidega. Paater tõstis ühe neist üles ja silmitses seda lähemalt. See oli kuld.

Wastikuse tunne wõttis paatri näol aset; kuid võõra nägu ei ilmutanud ei kurjust ega ka rahulolemist, waid ikka ja alati oli see nägu üksluiselt tõsine ja asjalik.

Kui paater José oma külmawere jälle tagasi oli saanud, ütles ta kibedalt: „See on siis Teie töö, herra Kurat! . . . See on siis see häbiwäärt lõks, mille Teie patuste inimeste nõrkade südamemete jaoks üles olete seadnud! Seda

wäärtuslikku metalli pakute Teie siis lunastamise asemele, mis sünnib kristliku usu kaasabil ja mille püha Hispaania siia on kannud!“

„Jah, nii ta on,“ wastas võõras süngelt. „Kuid nüüd kuulake, herra preester! See on Teie wõimuses, et see sündmus mitte nii pea oma algust ei päriks. Jätke mind rahu. Minge Kastiliasse tagasi ja wõtke kaasa oma kelled, oma pildid ja misjonid . . . Jääte Teie siia, siis kiirustate Teie sellega katastroofi . . . Weel üks silmapilk! Lubate Teie mulle seda, siis luban Teile seewastu, et Teil ei tohi millestki puudus olla, mis wõiks kaunistada ja ehtida Teie wanu päiwi.“

Ja võõras osustas paljuütlev- liigutusega järele.

Sel silmapilgul süudis, nii jutustab legend, et kurat — nagu ta seda alati teeb, kas warem wõi hiljem — näitas oma hobusekapja. Auwäärne paater, keda kolm nägemist nagu nii üles olid äritanud, ja kes ka end haawatud tundis olewat selle läbi, et Hispaania wõim nii kiiresti siit maalt pidi lahkuma, — oli tükk aega waikides omal kohal seisnud.

Kuid wilets abinõu, millega hingede waenlane teda tahtis kiusata — haawas ta Kastilialt uhkustunnet.

Kõige suurema põlgusega astus ta sammu tagasi, löi awalikuks tehtud waenlasele oma ristikujuga näkku ja hüüdis walju häälega, nii et see kõledalt läbi pimedada ruumi kajas:

„Tagane minust, saatan! . . . Tagane minust, kurat! . . . Mis, sa tahad minu ära osta, minu, jesuiitide ordu liikme, Cordowa litsentsiaadi, Gnada-laara inkwiisitori?! . . . Sa arwad, et wõid minu ära osta oma määrinud kullaga? . . . Tagane minust!“

Milline oleks wõinud olla selle lausumise tulemus ja kui täielik püha paatri wõit inimsoo peawaenlase üle, kes hirmus pühade tiitlite pärast ja aru saades õhus tantsiwa sümboli mõjust, ikka kaugemale taganes, — ei saa meie wist küll iialgi teada; sest samal silmapilgul langes paater José wärisewast käest krutsifiks põrandale.

Waewalt oli see põrandat puudutanud, kui juba kurat ja paater José ühel ajal ta järgi kummardasid. Wõitluse ägeduses pörkasid nad üksteise wastu,

ja waga José, kes oma waenlasest niihästi waimliselt kui ka kehaliselt üle oli, kawatses parajasti inimsoo põlist waenlast selili paisata, kui ta äkki wõõra pikki küüni oma kehasse tundis tungivat. Uus hirm waldas tema, surmaw külm läbistas ta liikmed, ta rabeles meeletlikult, et end wabastada; kuid asjata.

Kummaline mõirge ja rөөk kostis ta kõrwu: järw ja koobas tantsiskles ta silmi ees; walju kisaga kukkus ta meelemärkuseeta maha . . .

Kui ta end jälle oli kogunud, märkas ta, et ta keha wiibib kergesti õõtsuwas seisukorras. Ta tegi silmad lahti ja nägi, et oli keskpäew, ja et teda kanti kandraamis orgu. Kogu ta keha oli kange, ja kui ta end lähemalt waatles, nägi, ta ka, et üks ta kätest oli sidemes.

Ta sulgus jälle silmad ja, pärast seda, kui ta Jumalale oli läkitanud lühikese palwe, mõtles ta järgi, millisel kummalisel moel ta hädaohust oli pääsenud. Ja ta töötas, et kingib oma nimepühikule, püha Josephusele, paar küünalt. Siis hüüdis ta nõrga häälega kedagi oma juure. Silmapilkselt oli nukker Ignacio ta juures.

Rөөm, et isand jälle üles on ärganud, tegi waese poisi algul täitsa keeletuks. Siis aga hüüdis: „Ime! Püha Sankt Josephus, ta elab!“ Ja ta suudles paatri sidemes kätt.

Paater José, kelle mõtteilm teotses ainult eelmise öö juhtumuste alal, ootas, kunni Ignacio oma ärritusest oli wabanenud, ja küsis siis, kus teda on leitud.

„Mäel, kõrgewäärsus, atnult paar warat*) kohast eemal, kus ta Teile kallale tungis.“

„Kallale tungis! . . . Mis, ka sina nägid teda?“ küsis paater tõsise imestusega.

„Nägin, kõrgeauwäärsus! . . . Püha Jumalaema, seda ma arwan! . . . Ja ka Teie kõrgeauwäärsus peab teda jälle näha saama, kui ta weel kord Ignacio püssi ette sattub!“

„Mis tahad sa sellega ütelda, Ignacio?“ küsis paater, kuna ta enese kandraamis istukile upitas.

„Noh, mõtlen selle Karu peale, kõrgeauwäärsus — karu peale, püha isa, kes Teie kõrgeauwäärsele isikule kal-

lale julges tungida, kuna Teie palwelises meeolus seisite mäeharjal.“

„Ah!“ lausus waga paater José ja heitis uuesti maha. „Waiki, mu poeg . . . Tahaksin weidi puhata . . .“

Kui nad lõpuks jälle misjoni olid jõudnud, hakati paatrit kõige hoolikamalt rawitsema, ja paar nädalat hiljem oli ta lõpuks jälle nii kaugel, et ta end uuesti wõis pühendada oma pühadele kohustustele, millest, nagu oleme näinud, teda isegi põrgu ei suutnud tagasi hoida.

Teade ta füüsilisest õnnetusest laugunes üle maa laiali, ja Guadalaxara piiskopile saadetud kirjas sisaldus täielik ja üksikasjalik kirjeldus püha paatri kiusatusest.

Salapärasest loost said pikkamisi teada ka alamad kodanikud, ja weel kaua aega pärast seda, kui paater José oma isade juure oli läinud, seletati sossistades ja wärisedes tema kummalise kokkupuutumise lugu kuradiga. Mäe peale aga, kus see kõik oli sündinud, waadati kui koha peale, millest wõimalikult eemale tuleb hoida. On ju küll t“si, et hiljem senor Joagnin Pedrillo selle mäe omale eluasemeks walis ja maa oma kätte wöttis; kuid Pedrillot tuntakse kui poolmetsikut mestiitsi, ja nii ei wõida ka tema puhul eeldada usklike eelarwamisi ja kartusi.

* * *

Nii on Monte del Diablo muinasjutu käik.

Nagu ju algul ütlesin, wõib tekkida mulje, et siin kõik pole usutaw. Wastolu paater José jutustuse ja loo lõpuliku arenemise wahel on paljude ülitarkade kahtlejate seas kahtlust äratanud. Kuid kõigile neile sofistidele soowitan ma lugeda wastawat osa senor Julio Serro aruandest. Ja senor Serro oli ometi San Pablo alamprefekt. Talle on kõik ülewälpool jutustatud andmed tõendatud ja selgeks tehtud.

Auwäärse prefekti aruanne lõpeb järgmiste sõnadega:

„Kuigi paater José keha kannab oma lihhal palawa füüfilise wõitluse jälgi, siis pole see ometi weel tõendus selleks, et hingede waenlane, kes oskaks omandada wiisaka ja wanema-ealise caballero wälimuse, wõi ka samal ajal ei wõi alatuid kawatsusi etendada.“

*) Wara-Hispaania küünar.

Sõbrad.

Hispaania kirjanik G. Martinez.

Olin tüürimeheks „Kanakullil”, mis oli tore pargas, kuigi tal oli ainult kaks purje. Kapten — kapten — mis ta nimi nüüd jälle oli? — see pagana nimi — keegi punaste juustega inglane — kes ta nüüd jälle oligi? — Ah jaa — Dick Varless.

Teda kutsuti merekaruks, aga ta oli ka tõesti karu, sama tunneteta kui karud meie metsades. Aga selle juures wahwa kui tiger.

Keegi ei wõinud kiidelda, et ta tema elust midagi teab; mis Dick olnud, enne kui ta „Kanakulli” kapteniks tulnud, ei teadnud keegi. Räägiti, et laew tema oma ei ollagi; peale wenna surma, kelle oma laew enne olnud, saanud ta ainult tema poja hoolekandjaks. Ja laew olla siis ta wenna poja oma.

Kas asi nii oli wõi ei olnud, seda ei teadnud keegi. Aga teada on, et ta ühel päewal, kui Liverpoolis wiibisime, meie laewale tõi poisi, keda hüüti Doroks ehk Endoroks. See wäike poiss oli päris iludus ise. Kuigi ta oli inglane, olid tal ometi mustad silmad ja pruunid juuksed. Esialgul ei teinud ta muud kui ainult nuttis, aga pikkamisi harjus ta laewaga ja lohutus õrnustega, mida talle osaks saada lasksid laewamehed ja kapteni poeg.

Dick Varlessil oli ilus walgete juustega poeg, kes oli nagu ingel ja keda, nagu ta isagi, hüüti Dickiks. Wäike Dick oli Doroga ühewanune. Ainus hea tunne, mis kaptenis märgata, oli armastus poja vastu ja kui ta seda ka harwa ilmutas, siiski teadis igauks, et ta enda tema eest oleks kas wõi tükkideks rebida lasknud.

Mõlemad poisid said peagi headeks sõpradeks. Ehk küll Dick laewal sündinud, ei olnud ta siiski nii tugew kui Doro, selle eest aga palju osawam, sest wanade meremeeste juhatusel oli ta kaswanud päris madruseks. Mõlemad poisid istusid tihti terve päewa ülewal mastidel.

Nad olid juba kolmeteistkümne aastaselt nii tugewad, kui oleksid nad juba kuusteistkümmed aastat wanad.

Kuigi kapten seda laskis rahulikult sündida, et tema poeg Doroga sõbralikult läbi käis, siiski näis selgesti, et tal enesel Doro vastu soojemaid tundeid ei olnud, sest ta kirus ja karistas teda wäheha kui eksimise eest — Dicki palwetest hoolimata.

Aga paha ümberkäimist, mis Dorole osaks sai, pehmendas Dicki õrnus. Mõlemad poisid olid kogu laewale rõõmuks.

Kuna meie pargas oli kaubalaew, siis purjetasime tihti üle ookeani.

Kuus päewa tagasi olime Sidneyst wälja sõitnud Aucklandi; kuus päewa olime juba merel ja Auckland ei wõinud enam kaugel olla, kui meid tabas üks neist tormidest, milliseid ainult India ookeanis juhtub ja nähtakse. Lained paiskasid meie laewa nagu pähklikoort süia ja sinna. Wahel kerkis ta oma mastiga peaaegu pilwedeni, ja järgmisel silmapilgul langes ta jälle kuristikku ja ähwardas oma kiiliga vastu mõnda weealust kaljut põrgata. Tuul puhus kagust ja ajas meid Uue Mere-maa poole.

Ehk küll meie pargas oli hästi ehitatud, ägises ta ometi hiiglalainte käes, mis tagast tulles terve laewalae üle ujutasid. Me pidime katsuma tormi käest seeläbi pääseda, et nõuks wõtsume ümber põhjapoolse maanina purjetada, sest tuulega olime oma kursi kaotanud. Iga silmapilk oli laewa hukkumist karta.

Kapten Dick Varless nägi, et looduse jõude vastu wõitlemine asjatu oli; ning käskis, kõik purjed üles tõmmata.

Ja „Kanakull” kihutas tormituule tõukel sama kiiresti edasi kui lained. Hoidis ta enda mannermaast kaugele, siis oli tal lootust weel tormi käest pääseda.

Korraga kajas pikk, weniw nagin — üks puri oli enese lahti kiskunud.

Kapten wärises.

Kui laewa kiirus nüüd wähenes, siis oli hädaoht koguni suur. Sest lained pigistasid laewa pihuks ja põrmuks!

Dick Varless sai seisukorrast wäga hästi aru. Kõigi saatuse olenes nüüd tema otsustamiswõime kiirusest.

Otsustawalt käskis ta purjed kinni siduda.

Kuid kelle pidi ta üles saatma? Sest kes küll julgeks üles mastile ronida ja purjest kinni haarda?

Ta wiiwitas pisut aega. Siis tuli talle saatanlik mõte pähe.

„Doro!” kisendas ta üle laintemühina. „Haara puri kinni!”

Walukarjatus kajas Dicki suust, kui nägi, et ta sõber käsku kuulas ja nagu kass kõisi mööda hakkas üles ronima. „Kanakull” kiikus kui laast. Näis otse wõimatu olewat, et poiss oma ülesandega hakkama sai.

Mida kõrgemale ta jõudis, seda suuremaks muutus hädasoht. Igakord, kui laew sügawusse sööstus, tegid mastid õhus ilmatuure poolringi Wälgu paisetel wõidi näha, kui pikkamisi Doro edasi jõudis. Töö oli elukardetaw ja üliraske.

Wiimaks ometi oli ta sihil. Ta wõttis masti ümbert kinni ja püüdis purjest meeleheitliku jõuga kinni haarda, purjest, mida tuul wahetpidamata ägedasti edasi tagasi peksis. Meie kõik silmitsemine hinge kinni hoides ja wärisedes iga tema liigutust. Oli kindel, et poisi jõud tuule üle wõitu ei saa.

Dick Varless sai sellest aru, ja wahest hiilis sel silmapilgul ometi kaastunne ta südamesse, sest ta käskis ühe madruse Dorole appi minna.

Samal silmapilgul kajas kõigi huultelt ehmatushüüe. Laew wajus jällegi sügawusse ja Doro, kes tugewale tõukele ei jaksanud wastu panna, lendas merde.

„Appi, Dick, appi!” karjus õnnetu poiss.

Dick karjatas hirmu pärast waljusti:

„Doro! Doro!”

„Appi, Dick, appi,” karjus õnnetu poiss.

Dick karjatas hirmu pärast waljusti:

„Doro! Doro!”

Ja kargas ilma järelmõtlemata üle parda kõrgeltkäiwatesse laintesse.

Kapten karjatas walusasti. Siis järgnes sellele wandesõna.

Meri oli ta poja enesele pärinud.

* * *

Mõni päew hiljem jäi „Kanakull” Aucklandi juures ankrusse. Mina olin tema kapten. Wana merekaru Dick Varless oli hulluks läinud ja ta tuli Inglise ametiwõimudele edasi anda.

Samal ajal käis ajalehtedest läbi teade, et Uue Meremaa põhjakaldalt olla leitud kahe poisi surnukehad, kes üksteise ümbert kõwasti kinni hoidsid. Need olid Dick ja Doro. . .

Rôôm ja mure.

P. Grünfeldt.

Õrn kandlekõlin minu rinda täidab, kuldkeelilt kajab wälja rõõmus wiis: hing ilmas ainult õnnelikkust waidab, just nagu õitseks igawesti hiis.

Kuid alati see pole mitte nõnda, sest tihti kõlab rinnas nukker wiis: mu hingel tihti leinata on mõnda, mis mulle näis kord ilus paradiis.

Siis kõlawad mu rinnas kurwad toonid, kuldkeelil kumematel heljub nutt: seal purunewad unistuste troonid ja hõisketel sealt lahkuda on rutt!

Minu matused.

Saksa kirjanik Hanns Heinz Ewers

Kolm päewa enne oma surma kirjutasin postkaardi „Punastele rattasõitjatele.“ — Ah nii, seda lugu tahawad ju ka berlinlased lugeda! Berlinlased on peened, nad ei ütle „tõstetool“, waid „lift“, nad on „gents“ ja jumalapärast mitte „isandad“, ja kui neil miski waja on osta, siis saadawad nad teenija „Messenger-Boy-Institut“i. Ja sellest wõib ju näha, et see lugu pole sündinud Berliinis, sest kirjutasin oma kaardi „Punastele rattasõitjatele, kuna sel on wäga ilus kõla ja sugugi mitte sarnane „Messenger-Boy'dele“, mis on wäga inetu sõna. Mu kaardi sisu oli:

„Palun, kolm päewa pärast selle kaardi päralejõudmist, lõunal kell 12, wiia üks kast surnuaiale. Seejuures on tarwilik kõigi Punaste rattasõitjate juureswiibimine. Maks ja lähemad juhtnõõrid seisawad kastil.“ Siis nimi ja aadress.

Punased rattasõitjad ilmusid õigel ajal kohale ja nendega ühes tuli herra ülemrattasõitja — Berliinis oleks öeldud: Messenger-Boy-Institut'i direktor. See oli suur ja pikk munakast, mille nad ära pidid wiima, ja kaane peale olin ma suure waewaga maalinud: „Klaasi“ ja „Kergesti purunew!“ ja „Ettewaastust!“ ja „Mitte kukkuda lasta!“ Wanas munakastis lamas enesestki mõistetawalt minu surnukeha, kuid kasti kaant polnud ma lubanud kinni naelutada, sest tahtsin ilmingimata olla „ilus surnukeha“ ja pealt waadata, kas ka kõik korralikult toimetatakse. Ülemrattasõitja wõttis kõige pealt raha, mille olin pannud kaanele, ja luges ta üle. „Nelikümmendwiis Punast rattasõitjat“, ütles ta, „kahe tunni eest — on õige!“ Ta pistis raha tasku ja luges mu juhtnõõre. „Ei,“ ütles ta siis, „see ei lähe! — see pole meie äri.“ Tegin oma hääle hästi tuhmiks ja wastasin kastist: „Punased rattasõitjad toimetawad kõik!“

Herra ülemrattasõitja ei saanud õieti aru, kes seal oli rääkinud, ta nühhkis oma nina. „Minugipärast,“ lausus ta,

„minugipärast!“ Ta südametunnistus ärkas; sest kõigis ta kuulutustes seisis sõnasõnalt: Punased rattasõitjad toimetawad kõik!

Üks poistest tahtis kaant kinni naelutada, kuid ülemrattasõitja tõrjus ta eemale. „Minema!“ hüüdis ta, näidates sedelile. „Siin seisab kindel ettekirjutus: kaan olgu lahti.“ — See mees hakkas mulle meeldima; kuna ta juba toimetuse oma peale oli wõtnud, ei taganenud ta enam ainsa tähegi wõrra minu juhtnõõrist, mille ta weel ükskord täpipealselt läbi luges.

„Teeme lühida palwe,“ ütles ta. „Kes teist tunneb mõnda lühikest palwet?“ Kuid ükski Punastest rattasõitjatest ei tunnud mõnda lühikest palwet.

„Kas teab ehk mõni mõnda pikka?“ Kui mõnda pikka tundsid nad seda wähem.

„Punased rattasõitjad toimetawad kõik!“ ütlesin kastist õõnsa häälega.

Ülemrattasõitja waatas ümber —

„Kuid loomulikult!“ hüüdis ta kähku. „See oleks seda ilusam lugu, kui Punased rattasõitjad palwetada ei oskaks?“ Ta pööris kõige wäheema poole, „Fritz, sa tunnud tingimata mõnda palwet?“

„Mõnda küll,“ arwas jõmpsikas, — kuid mitte korralikult —

„See pole tähtis!“ katkestas teda ülemrattasõitja. „Kas keegi palwetab korralikult wõi lohakalt — peasi on, et aga palwetatakse! — Nii siis, pea oma palwe — ja kõik palwetawad kooris liigi!“

Fritz palwetas, ja teised kisendasid kaasa, nii waljusti kui iganes jaksasid:

„Armas Jeesus, ole me külaline ja õnnista, mida sa meile oled annetanud!“

„Aa - men!“ ütles herra ülemrattasõitja pühalikult. — „See on tõesti suurepärase palwe — pidage kõik meeles tulewasteks puhkudeks.“

Siis tegi ta minu juhtnõõridele wastawalt oma korraldused. Munakast seaditi transport-kolmrattale, mida sõidutas kõige tugewam poiss; Fritz pidi üles otsa ronima, et kaan mitte maha ei kukuks. Kõik Punased rattasõitjad kar-

gasid oma ratastele, ja nii kiirelt kui iganes võimalik läks sõit läbi tänavate. Inimesed rõõmustasid Punaste rattasõitjate uhke rea üle, ja mina mõtlesin oma kasti, et see on ometi sootu teine asi nii rõõmsalt surnuaiale sõita, kui aegamisi mustas surmtõllas wastikute surmanägude saatel sinna liikuda.

Juba kahekümne minuti pärast olime väljas. Kõik seadsid oma rattad võrevärava ääre ja neli kõige tugewamat tõstsid munakasti ettewaatlikult üles. Herra ülemrattasõitja luges mu juhtnõõre ja käskis: „Teine põiktee, kaheksas kõrwaltee, pahemat kätt peateest! Paremal pool! Haud nr. 48678!“

Sinna wiisid nad pühalikus rongis wana munakasti.

Haud oli juba walmis, paar suurt lahidat seisid püsti mullahunnikus. Üsna ettewaatlikult ronisid paar Punast rattasõitjat hauda ja asetasiid kasti kohale. Siis seisid nad ringi ümber haua, laias rõngas.

„Igatüks pangu omale suitsu suhu,“ korraldas herra ülemrattasõitja. Enamikul olid sigaretid kaasas, ülejäänutele pakkus ta oma portsigaarist.

„Ma ei wõi weel suitsetada,“ ütles Fritz. „See paneb minu —“ Kuid katkestasin ta seletuse: „Punased rattasõitjad toimetawad kõik!“

Haawatult waatas ülemus oma punase seltskonna peale. „Kes seal kõneleb!“ hüüdis ta. „Keelan ära iga teepoolse tarbetu sõna! Enesestki mõista toimetawad Punased rattasõitjad kõik! Säh, suitseta, Fritz! Punane rattasõitja peab sama hästi suitsetada oskama, kui ta palwetab!“

Fritz süütas oma sigareti, samati ka teised.

„Nii,“ lausus ülemrattasõitja ja waatas jällegi sedelisse, „nüüd algab leinatseremonii! Laulame — „Finsterwald'i lauljate“ wiisi — ühiselt järgmised sõnad:

Punased rattasõitjad — toimetawad kõik!

Nad elawad ja surewad — elukutse eest!“

Kõik laulsid, et laksus, ja minagi laulsin oma kasti kaasa.

„Nüüd tuleb leinakõne,“ jätkas ülemus ning algas: „Meil on täna au ja suur rõõm, esimest korda ameti tõttu kedagi wiimsele rahule saata. Kui ka

meil midagi teada pole kadunu muudest woorustest, aitab ometi ta wiimaste korralduste tõsiasia, et wõime püstitada tema mälestusele põlise monumendi iga Punase rattasõitja südames — kaks marka wiiskümmend penni tunni eest. Sel põhjusel hüüdkem kooris: Meie lahke heategija, õndsalt surnud sõber — hurraa, hurraa, hurraa!“

Ja Punased rattasõitjad mõirgasid: „Hurraa, hurraa, hurraa, hurraa!“

„Wäga hea,“ lausus ülemrattasõitja, kuna ma oma kasti tänulikult käsi plaksutasin. „Lõpuks laulame weel kadunud herra armsamat laulu:

Sii-o-ni tü-tar, röö-höö-höö-höö-mus-ta. Jeruu-huu-huu-huu-huu-salem!“

Seal kostis lähedalt teine laulmine. Kolmas põiktee, kaheksas kõrwaltee, pahemat kätt peateest olid nimelt ka matused. Nr. 48679, pahemal pool, nii siis pooleldi minu wastas. See oli salajane ülemwalitsusnõunik von Ehrenhaft, keda seal maeti, ja juures wiibis seal hirmus palju inimesi: nõunikud ja kohtunikud ja ohwitseerid ja assessorid, kõik peened inimesed. Kuid need olid ikkagi ainult matused wanas stiilis — ilma Punaste rattasõitjateta.

Herra ülemrattasõitja ootas wiisakalt, kunni need inimesed walmis said, ja siis hüüdis ta uuesti: „Meie laulame nüüd kadunud herra armsamat laulu: Sii-o-ni tü-tar, röö- — — —“ Kuid ta ei pääsenud kaugemale, teiselpool algas põrisewa häälega paks pastor oma matusekõnet.

Ülemrattasõitja ootas jälle, wiis minutit, kümme minutit — kuid pastor ei lõpetanud — mul läks seejuures süda halvaks. Säärased kõned edendawad oluliselt keha orgaanilist kõndumisprotsessi, mõtlesin endamisi. Ülemrattasõitja näis minu mõtteid jagawat, ta waatas kella.

Kuid pastor kõneles ja kõneles.

Lõpuks kestis lugu herra ülemrattasõitja arwates liig kaua — — — talle oli ju ainult kahe tunni eest maksetud. Ta kommandeeris uuesti, ja seekord alustasid kõik nelikümmendwiis rattasõitjat laulu: „Sii-o-ni tü-tar, röö-höö-höö-höö-mus-ta!“

Pastor wõitles ja ei tahtnud järgi anda. Kuid mis on ka kõige wägewama häälega waimulik neljakümnewiie

Punase rattasõitja wastu? Konstateerisin rahuldustundega, et noorus ja modern ideed on wõitnud, ja et wana kodanline peab häbistatult lahinguwäljal taganema: pastor jäi wait.

Kuid waimulik seisus ei tunnista mingisugust lüüasaamist, seda ei tee ta kunagi. Pastor kõneles paari tsilindris herraga, need aga kõnelesid omapoolt paari politseinikuga. Politseinikud panid kiiwrud pähe ja tulid minu haa juure. Nad kõnelesid ägedalt herra ülemrattasõitjaga, kuid see oli kindel. „Seisame siin oma ametikohuste täitmisel,“ ütles ta külmalt.

„On Teil luba?“ päris üks politseinikkudest.

„Ja muidugi!“ wastas herra ülemrattasõitja ja pistis käe tasku. „Siin ta on! Ametlik lubakiri Punaste rattasõitjate instituudi jaoks.“

„Hm!“ tegi politseinik. „Kuid luba — matuste korraldamiseks?“

„Punased rattasõitjad toimetawad kõik!“ seletas ülemus uhkelt.

„Braawo! Braawo!“ hüüdsin oma kastist.

„Siin pole kellelgi õigus braawo karjuda!“ hüüdis kordnik. Ta nõudis, et Punased rattasõitjad ära lähöksid, kuid ülemrattasõitja polnud sellega nõus. Ta polla weel oma talitusega täitsa walmis, mille eest talle tariifi järgi olla makstud. Ja ta olla aumees — ja ta ülim põhimõte olla wali kohusetunne. Ta prowotseeris politseinikke päris korralikult.

„Niisugune kawal!“ mõtlesin endamisi. „Nüüd läheb lugu weel ajakirjandusse ja teeb mehele suurt reklaami!“

Kordnikud kisendasid, kuid ülemrattasõitja kisendas weelgi enam. Siis tulid aegapidi kõik herrad ülemwalitsusnõunikulistelt matustelt ja segasid end asjasse, kõik nõunikud ja kohtunikud ja ohwitseerid ja assessorid. Kõige wiimaks tuli pastor.

Ta nägi Punaseid rattasõitjaid punastes mütsides ja riietes, sigaretid suus. „Tohoo!“ ütles ta. Siis asetas ta prillid ninale ja luges minu munakas-tilt: „Kergesti purunew!“ — „Mitte kukkuda lasta!“ — Mis siin sünnib?“ küsis ta terawalt.

See oli wäike Fritz, kes talle andis hirmsa wastuse. Ta ei osanud tõesti weel mitte suitsetada, ja sigarett oli ta

peale halwasti mõjunud. Ta kummasdas ettepoole, siis jälle tagasi ja jälle ettepoole kiires liikumishoos — siis sündis õnnetus — justament üle pastori musta kuue. Wiimane oli algul täitsa keeletu, siis aga, kui kõik oma taskurättidega tema kallal waewa nägid — kogus ta end ja seletas tõsiselt: „See ulatab tõesti üle igasugu piiride. — Saan sellest aru kui awalikust korrariikkumise-“

„Ka mina saan sellest aru kui awaliku korra rikkumisest!“ ütles üks herra kahekümneseitsme ordutähega.

„Ja meie saame ameti poolest sellest aru kui awaliku korra rikkumisest!“ sõnused politseinikud.

Nüüd läks aga asi mulle siiski liig kirjuks, sain aru, et pean appi ruttama oma hädaohus wiibiwatele Punaste rattasõitjatele. Lükkin siin seepärast kaane üles, tõusin istukile ja hüüdsin wihaselt: „Ja mina, minu herrad, saan Teie palumata osawõtmisest minu matustel aru kui awaliku korra rikkumisest.“

Pastor wahtis ehmatanult minu haa põhja. — „On's see — on's need — kristlikud matused?“ kogeles ta.

„Ei,“ wastasin mina, „see on modern matus Punaste rattasõitjate kaudu!“

Istusin oma kastile, pigistasin oma monokli silma ja waatlesin õige neid inimesi. Seljas oli mul pyjama, kuid kuna arwasin, et hauas wõiks külm olla — olin ka oma kasuka kaasa wõtnud. Kuid kasukas meeldis herrastele — keset suwe! Nende wanal salajasel ülemwalitsusnõunikul polnud kindlasti kasukat ligi.

„Tehke, et kaote!“ jätkasin. „Selle haa olen mina kinni maksnud ja ta on seega minu oma. Olen korrapäraselt surnud ja wõin end maha matta lasta, nagu see just mulle meeldib. Nii siis, minge! Selles augus ja selles kastis siin olen mina majaherra, ja ma soowitan Teile, et Teie mu majarahu ei rikuks.“

„See on skandaal!“ ütles isand ordutähtedega. „See on korratu skandaal!“

Siis tuli herra prokuröör. „Sellele narrusele tuleb lõpp teha!“ sisistas ta minu poole. „Wangistan Teid seaduse nimel! Palun politseid oma kohuste täitmisele asuda!“

Politseinikud ronisid auku ja panid oma laiad käpad mu õlgadele. Kuid

waatasin neile terawalt otsa ja ütlesin: „Kas olete kaotanud kogu aukartuse surma pühaduse ees?”

„Ta pole sugugi surnud! See on pettus!” hüüdis keegi väga wapper tagawarawäe-leitnant.

„Nii siis?” naersin ma. „Olge head!” Seejuures ulatasin politseinikkudele oma surmatunnistuse. „Siin, weenduge selles! — Ja edasi,” jatkasin, „kui Teile jaoskonna-arsti tunnistusest pole küllalt, siis — — nuusutage ometi, wana eesell!”

Isand ordutähtedega pistis oma nina weidi lähemale. „Ptüi kurat!” hüüdis ta ja pörkas tagasi.

„Kaitske wiisakuse piire, mu herra!” manitsesin teda. „Mõtlege ainult, kus Teie olete! On hõõguwalt palaw juulipäew ja justament lõunaaeg — olen surnukeha — — nii siis, mul on ometi õigus haiseda!”

Kuid kuninglik prokuröör ei jäänud rahule. „See ei puutu minusse,” arwas ta, „näen ainult, et siin häbemamat ulakust on tehtud. Ja see häbematu ulakus nõuab kohtulikku karistust! Palun politseinikke isandat ta kasti panna ja ära wiia; teisi aga palun mulle järgneda!”

Politseinikud haarasid minust kinni, ma panin wastu, nii hästi kui jaksasin. Kuid nad olid palju tugewamad kui mina, pistsid mu kasti, wiisid mu kiiresti surnuaiast wälja ja asetasi mingisugusele wankrile. Kõik tulid kaasa, herrad kobisid oma töldadesse ja Punased rattasõitjad kargasid ratastele. Isegi surnumatjad tulid ligi; rõõmustasin ainult, et salajane ülemwalitsusnõunik kes mind oma matustega seewõrra oli eksitanud — nüüd ükski ja maha jäetuna oma hauas pidi lamama. Küll wõis see rumal mees nüüd wihastada.

Mu kast seisis pukil, ja paks politseinik istus ülewal otsas. Jumalale tänu, ma wõiksin ühe wäikse oksaaugukese kaudu weel küllalt wälja waadata. Sõitsime tagasi linna kiires traawis, siis peatusime kohtuhoone ees.

„Saal nelikümmendüks!” hüüdis prokuröör. Politseinikud kandsid mu minu kastis sinna, kõik tormasid rüseledes järgi.

Kohtu esimees istus oma kohtunikude wahel. Herra prokuröör pidas pika kõne; ta wabandas end, et ta koosoleku äkitselt katkestab, kuid siin olla

tegemist kiire, tungiwa, tõesti edasilükamatu asjaga. Siis jutustas ta kogu loo.

„Mees kinnitab, ta olla surnud,” lõpetas ta, „ja tal on käepärast ka tõesti korrapäraselt wälja antud surmatunnistus.”

Herra kohtuesimees lasi minul mu kastist wälja tulla. „Kas on ehk mõni arst publikumi hulgas?” küsis ta. Astusid kohe terweni kolm ette, üks harilik arst, üks staabi arst ja üks meditsinaalnõunik, maakonna hullumaja president.

Nad uurisid mu läbi, hoides seejuures oma taskurätte nina ees. Nad tegid asja lühidalt: „Ta on ilma kahtlemata surnukeha!”

Rõõmustasin. „Nõuan prokurööri karistamist surnu rüwetamise eest!” ütlesin siis.

„Esialgul seisate siin kui kaebealune!” hüüdis mulle kohtu esimees.

„Mitte enam kaua, armas herra!” wastasin mina. „Olen kõdunemisstaadiumis — —”

„Pidage kohtu au silmas!” katkestas ta mind. „Määrän Teile korra pärast karistuse!”

„Lubage —” hüüdsin mina.

„Waikige!” kisendas tema.

„Ei!” ütlesin mina. „Ma ei waiki. Mul kui preislasel on õigus oma arwamist sõnas, kirjas wõi piltlikus kujutuses wabalt awaldada!”

Seal naeris kohtu esimees. „Meie ei ole siin Preisimaal! — Ja peale selle pole Teie enam kellegi preislane, waid surnukeha!”

„Ma pole enam preislane?”

„Ei!”

„Siis olen ma surnud preislane!”

„Ja surnud preislasel pole mingisugust, ka kõige wähematki õigust. Seda peab Teile juba Teie terwe inimmoistus üttelema!”

Mõtlesin järgi — mehel oli tõesti õigus. Waikisin haawatult.

„Teie seisate siin,” algas ta uuesti, „häbematu ulakuse süüdistuse all, awaliku korra rikkumise, ametnikkude haawamise ja riigiwõimule wastuhakkamise eest! On Teil miski oma wabanduseks öelda?”

„Olen surnukeha,” wirisesin mahlöödud silmil.

„See pole weel wabandus,” seletas kohtu esimees. „See oleks aga ilus,

kui surnukehad ja peale selle veel preislaste surnukehad igasugu kuritegusid karistamata korda tohiksid saata! Just vastuoksa tohime nõuda, et surnukehad, kes peawad näitama äärmiselt rahulikku ja kombelist ülespidamist — peawad olema, nõnda ütelda, hiilgawaks näiteks kõigi kodanliste wooruste alal. Kui endisele preislasele peaks Teile ka teadupärast olema salm, mille järgi on rahu kõige esimene kodaniku-kohus! Ja see maksab kõige pealt n. n. surnukehade suhtes. Juhtumus on otse kuulmatu, et ära surnud indwiid veel vastu tohib hakata, ja tött ütelda, säärast lugu pole ma veel oma kauaaegse praksiise jooksul kunagi warem näinud. — Kas olete kohtulikult karistatud?“

„Jah,“ andsin järgi, „seitseteist korda. Haawamise, kahewõitluse, kõlbuswas-tase kirjanduse laialilaotamise eest — peale selle kõigi nende asjade eest, mille pärast ma praegu jälle Teie ees seisan!“

„Nii siis parandamatu!“ toonitas ta. „Ja ikkagi veel ei taha Teie meid rahule jätta!“

„Olin alati ilmsüütu,“ kogelesin mina. „Alati süütu!“ hirwitas kohtu esimees. „Wõib juba arwata. — Kas tunnistate end praegustes kuritegudes süüdlaseks? Wõi soovite, et tunnistajad üle kuuln?“

Seal sain wihaseks: „See on mulle ükstäis kõik, jätke mind rahule. Olen surnukeha, ja Teie olete lollpea, ja kõik Teie tunnistajad on lollpead!“

Kohtu esimees ahmis õhku, aga enne veel kui ta sõnagi sai lausuda, tõusis prokuröör üles: „Teen ettepaneku, kaebealust järelewaatamiseks kuueks nädalaks maakonna hullumajasse saata!“

Seal astus kiiresti ette meditsinaal-nõunik, selle instituudi president, ja selletas: „Maakonna hullumaja peab maks-wate olukordade põhjusel kaebealuse interneerimise kuueks nädalaks tagasi lükkama, ma ei wõi ju sugugi tagada — et ta nii kaua veel püsib!“

Tekkis wäike waheaeg; siis küsis üks kohtunikudest: „Jah — aga mis peame siis temaga peale hakkama?“

„Määrame talle rahatrahwi!“ sõnus kohtu esimees.

„See ei aitaks Teile midagt,“ ütlesin siis, „olen surnud ja mul on sama wähe raha, kui eluski. Oma wiimse raha and-

sin wälja inimwääriliste matuste eest!“ — Punaste rattasõitjate ülemus tegi mulle kummarduse.

„Siis tuleb ta — maksujõuetusel — siiski luku taha panna!“ arwas prokuröör.

„Kuid wangimajawalitsus ei wõta surnuid samati vastu, kui hullamajagi!“ segas esimees end wahele. Ta oli täitsa kurb.

Juba arwasin enese lõpulikult wõitnud olewat, kui äkki paks pastor wahele astus. „Lubage mulle, et teen tagasihoidliku ettepaneku, mu herrad!“ ütles ta. „On ehk kõige parem, kui matame — herra kaebealuse surnukeha kristlikult maha — — —“

„Ma ei taha, et mind kristlikult mae-takse!“ kisendasin metsikult.

Kuid pastor ei pannud mind tähelegi, — „Nii siis kristlikult — ja wõrdlemisi jõukalt matta!“ jätkas ta. „Usun, et see mõjuks kõigi wiisakalt mõtlewate inimeste peale kui kohtu halastuse tunnus, teisest küljest aga tähendaks see kaebealuse segasele waimule teatud mõttes karistust. Seejuures wõin kas wõi tagatise anda, et sel kombel maetud surnukeha on tulewikus täitsa rahulik ja waikne ning ei walmista iialgi enam kõrgetele wõimudele mingisuguseid se-keldusi.“

„Wäga hea! Wäga hea!“ noogutas herra esimees. Ja prokuröör noogutas ja mõlemad kohtunikud noogutasid — kõik noogutasid.

Kisendasin, mürasin, pöörsin ahas-tuses herra ülemrattasõitja poole. Kuid see kehitas õlgu. „Mul on wäga kahju,“ ütles ta, „meile on kõigest kahe tunni eest makstud, ja need on möödas. — Punased rattasõitjad toimetawad kõik — — see on meie äri põhimõte. Kuid — ainult maksu eest!“

Ükski inimene ei tunnud minu vastu kaastunnet.

Kaitsesin end, nii palju kui suutsin — kuid minust saadi peagi jagu. Nad toppisid mu musta puusärki ja kandsid wälja. Ja pastor pidas mulle — ilma rahata — matusekõne. Ma ei tea, mis ta rääkis, sest hoidsin kõrwu kinni —

Wägiwald on wõitnud. — Mis aitab see nüüd lõpuks mulle, kui ma end igakord kolm korda ringi pööran — niipea kui mõni kohtuesimees wõi prokuröör mööda läheb?

Mustlase ustawam sõber.

Mustlaste kirjanik Marcel Arpad.

Ühel waesel mustlasel oli armuke, ja kui ta seda esimest korda kaelustas, jättis neiu talle — et ta teda iial ei unustaks — riietesse täia. Waene mustlane kaotas armukese, sest see truuduseta tüdruk läks teisele, aga täi jäi mustlasele, ja kui ta teda hammustas, siis sügas mees ennast ja mõtles armukese peale.

Waesel räbalasel mustlasel oli koer; sellega jaotas ta oma leiba ja worsti; ta magas tema seltsis ühel asemel ja ühe waiba all. Aga truuduseta isakoer leidis emakoera, jooksis sellele järele ja ei tulnud iial enam tagasi.

Waene räbalane mustlane püüdis kinni kuldnoka; selle õpetas ta rääkima ja toitit teda liha ja suhkruga. Aga kui talle ühel päewal olid tiivad kaswanud, siis lendas ta teiste seltsis minema; tänamatu lind ei tulnud iial enam tagasi.

Waene mustlane läks kurwalt rändama ja kerjas, pettis ja warastas nõnda 100 kuldnat kokku. Kui tal nad olid, läks ta kõrtsi ja jõi enda täis. Aga kui ta ärkas ja taskusse kahmas, siis leidis ta sealt ainult suure augu: kuldrahad olid läinud ja nende järele kurtmine oli asjata.

Kord kohtas waene täidunud mustlane pruuni poissi ja selle seltsis läks ta pikemale rännakule. Kui ta ühel hommikul ärkas, siis oli ta uus kuub ühes truuduseta sõbraga kadunud, ja temale oli järele jäänud ainult wilets kuub, mille aukudest tuul läbi puhus.

Waene mustlane warastas laadalt ilusa hobuse; sellega ratsutas ta uhkesti ja toitit teda kõige parematel nisupõldudel. Kuid äkki wiskas hobune oma ratsaniku seljast, jooksis üle põllu minema ja kadus mõne silmapilguga.

Nüüd sai waene mustlane wihaseks, et ta niipalju ebatruudust tunda sai ja tal midagi ei õnnestanud. Ja ta kirus ning ütles:

„Mina, waene täitunud mustlane, ei saa ega saa enesele sõpra!“

Seal näpistas täi teda kõhust ja ta sügas ennast ruttu. Täi aga ütles:

„Ära kiru! Mina olen sulle truu, täi sinu kõhul!“

Nüüd ütles mustlane:

„Jah, sina oled ainus olewus, kes mulle ustaw on; sina kõditad mind ja mina hoian sind soojas!“

Sellest tulebki, et mustlane ja täi üksteist kui wennad armastawad ja üksteisest iialgi ei lahku.

Põllumehe laul.

P. Grünfeldt.

Ei meie suuri sõnu tao,
ei meelitusi riita lao,
ei teiste tööd ja tegu nea,
mis iial teeme, olgu hea.

Me töötame kõik hoolsalt soos
ja südames meil õitseb roos —
õrn lootus, mida toidab rind —;
et põlluks muutub kord see pind.

Ei edasi meid kannatõld,
meid edasi wiib meie põld,
ja meie töö, me ainus troost,
meid tõstab taewa elusoost!

Mees, kes maaferaft läbi kukkus.

Ameerika kirjanik Carolyn Wells'i romaan.

7

„No, kuulge! Nii sugust asja ei maksa meil küll oletada,“ ütlesin mina.

„Mina leian, et teine oletus tõenäolisem on!“ seletas Rivers elavalt. „Isegi kõige vastikum armuühendus oleks ju lapsenälg nii suguse alatu nuuskuritegewuse kõrval!“

„Ja muidugi,“ ütlesin mina, „aga mina ei jaksa Gatelyt ei üht ega teist uskuda. Teda peeti ju ikka meie paremaks ja puhtamaks meheks. Rõõmustan ainult, et Teie sellest preili Raynori juuresolekul midagi ei lausunud.“

„Warem mõi hiljem saab ta selle ometi teada,“ ütles Wise pead raputades. „Mina ise ei kahle enam selle juures. „Lüli“ wiis telegrammid Robmaniile ja see andis nad sõibutooli kaudu Gatelyle edasi, kes nad siis wälisriigi agendile edasi andis. Robman ei taha seda weel tunnustada, aga kui ma talle seda näkku ütlesin, sai ta nii wihaseks, et mulle usk tõusis, et asi nii on. Aga mõrtsukatöödga pole temal midagi ühendust.“

„Ja Sadie kanti ta mitte?“ küsis Rivers mõtlikult.

„Wice tõendab ju, et teda kuritöö filmapildgul seal ei olnud.“

„Tubades wähemalt mitte,“ ütlesin mina.

„Waata sin kõik järele — isegi lapid.“

„Kus ta nüüd on?“ soowis Rivers teada.

„Eiotsa Kentworth Houses.“

„Sealt ta põgeneb,“ arwas Rivers. „Peat-
site ta panema wangikotta.“

Imelikul wiisil läks see ennustus juba järgmisel päewal täide.

Ma istusin Nora sellis oma büroos, kui Bizi siise tormas.

„Üsna üffi tegin ma selle!“ hüüdis ta, wiskas oma laia musta keebi hõlma olale, pani käed wabelite ja omas Napoleoni seisaku: ta õõmustad kulmud olid fibras, aga silmad nende all tantsiwad.

„Mis asja?“ küsisin ma naerdes.

„Andsin, lüli“ ta õigetele omanikkudele tagasi.“

„Mis? Sadie —“

„Sellejama. Teie teate ju, Rivers ennustas, et ta ära põgeneb. Mis ta siis ka tegi!“

„Jutustage ometi!“ hüüdis Nora ja mina.

„Sellepärast ma tulgingi! Herra Wise saadab mu siia, et Teie seda ja weel palju muud jutustaksin.“

Bizi mustad filmad särasid. Etis jatkas ta:

„Lühidalt, täna hommikul teatas ennast keegi preili Raynoriile, ja see keegi polnud muu kui Sadie — see, „lüli“. Ta oli wõõra nime teatanud ja preili Raynor wõttis ta ka vastu. Ja Sadie awalbas tema peale surwet. Wäike Bizi seisis muidugi eesriide taga ja kuulis kõit. Sadie nõudis, preili Olive lõpetagu uurimine, kui mitte, siis antakse Gately kohta teateid, mis ta nime poriga katwat. Olive näis teadwat, milles asi seisis, oli õige leplik ja tahtis juba järele anda, kui mina neile wahete astusin. Enne kui seda tegin, helistasin aga Penny Wisele, kutsusin ta ruttu kohale, käskisin tal aga rügemendi politseinikke kaasa wõtta — mõi kedagi, kes selle metskass Sadie suudaks kinni hoida. Etis läksin saali ja awasin Sadiega wäikse sõnalahingu, kus juures ma õige awalik olin. Tema etendas süütu osa, aga siis tuli Penny Wise oma meestega — need olid mundris ja wäga hääs meeolus, et oma „lüli“ jälle kätte said!“

„Waat selle tegite hästi!“ hüüdis Nora waimustatult.

„Do, ma lubasin enesele weel wäikse nalja,“ naeris Bizi. „Lüli“ oli wäike käsitasku kaajas, mida ta nii kõwasti hoidis, et mulle mõte tuli, selles wõiks peituda midagi õige humitawat. Sellepärast tarwitasin ma parajast filmapildu selle tühjendamiseks —“

„Mis?“ hüüdis Nora ja mina kui ühest suust.

„Jah, mu herrased, ja Penny Wise tahtis ennast surmuis naerda, kui saagi temale ära andsin. See oli mingi sugune salakirjaz kirjutatud asi. Aga küll Wise sellele juba wõitme leiab, ja arwatawasti peitub selles tõendusi — wõib olla herra Gately wastu — mõi —“

„Wõi kelle wastu weel?“

„Seda wõite isegi arwata,“ pomises Bizi nukralt.

Aga siis läks ta nägu jälle selgeteks ja ta sosistas kelmikalt:

„Teate midagi? Preili Raynor tunneb õige suurt huwi herra Riversi wastu!“

„Aga ta on ju herra Manningiga kihlatud!“ tähendas Nora tõselt.

„Sumal hoidku! Mulle jutustas ta, et ta tema pruut ei ole, ja kui ma teda herra Riversiga nokkiin, siis punastas ta armsasti ja ütles: „Oh Bizi — ärge olge jõe!“ Ja ootab siis igatsedes, millal ma temast jälle juttu

teen. Niisugust armastust, mis eimesest pilgust algab, pole ma veel näinud. Nad ei tea ise seda ka veel dieti, aga kui herra Manning preili Olive't tahab saada, siis peab oma peibuurlast ilmutisega ruttama. Ja mõtelge! Herra Manningi pilt on ka preili Olive'le laualladunud. Ja te peaksite ta nägu nägema, kui herra Rivers tema juures istub ja talle pitsimustrid joonistab!"

"Aga see kõik ei vii meid sammugi edasi!" ütlesin mina järelmõttelult. "Me peame enne teada saama, kes Gately tappis ja kuhu Amory Manning sai."

Bizi kelminägu omas tõsse ilme.

"Kas te ei ole veel ial selle mõtte peale tulnud, et need mõlemad ülesanded sama mehe juurde võimad juhatada?" küsis ta tasakesti.

Ma vahtisin talle tarretult otja, nagu oleks mulle pähe löödud.

Sis isendasin ma:

"Ei! — Ei ialgil!"

15

Mis Penny Wise unes nägi

Me seisime mõistatuse ees.

Wise jutustas mulle, tema näinud pitpu popsutades und, et Gately mõrtsukat olla Amory Manning.

Aga peale tema truu Bizi ei uskunud seda meist teegi. Minu arust oli see lausa lollus. Eritaks ei oleks Manning siis enam ligi tund aega kuritöö kohta ligidal viibinud, kui ta kuritöö oleks korda saanud. Edasi on mul veel meelele tema murelik, tõsine nägu, ja ma ütlesin Wise'le, tema näost ei ole ma vähematti süütundemärki leidnud.

Tema mõõndas seda ka, tunnistas aga lõpuks, see olla tema arust ainus võimalik lahendus, sest et Sadie süütu olla.

"Mis seisab siis neis paberites, mis Bizi Sadie käest üle löi?" vastasin mina.

"Ma tõotan alles nende kallal. Kui Te täna õhtul Raynori maija tulete, võin Teile mõis olla rohkem ütelda."

Suurest, ilusast raamatufogutoast oli saanud üldine päraistõunane koosolekusaal. Mina tulin haritult umbes kell 4 päraistõunat sinna ja mõisin kindel olla, et herra Wise võt Rivers võid ka mõlemad juba seal olid.

Nii siis läksin sinna ja leidsin Wise paberite kallal uurimast. Eimese pilguga nägin ma ainult ühtlaselt jaotatud ridu, milles igas ühes umbes 30 tähte.

"See pole kellegi õige salakiri," ütles Wise kärjult. "See o'leks mul juba ammu käes. Seba tuleb siin nähtavasti mõnel teisel viisil lahendada."

Olive, Bizi ja mina waatafime tal agarasti üle õla, kuna proua Bail seal juures istus ja juttu rääkis mehest, keda ta tunnud ja kes salakirja osanud lahendada.

Atki jooksis Bizi teisele poole lauda ja silmitses paberit ka teisest küljest. Ta laskis pea wiltu, taganes ja silmitses paberit siis jälle teiselt poolt. Siis läks ta Wise juurde tagasi, võttis paberi ja hoidis selle pool wiltu oma sõrmede ees.

"Do — käes!" hüüdis ta hõisates. "Kes seda tahab lugeda, seal peab olema muster!" "Muster?" kordasin ma.

"Jah! Paber, mil augud sees. "Wõtme-paber!"

"Depoolest! Temal on õigus," ütles Wise ja löi enesele otja ette. Milline lollus minust. Aga — kuu'ge, Brice, mis Te hiljuti rääkisite Schweitzi juustust?"

"Schweitzi juustust?"

"Jah, kas Te ei mäleta? Autotäht — millel augud sees on!"

"Ah see! Jah, see seisib Gately laual ja Gubson võttis ta oma kätte."

"Kas saame selle kätte?"

"Muidugi, kui aga järele saadame."

"Mina lähen!" hüüdis Bizi ja jooksis keebi juurde. "Kus? Politsei peavalitsuses?"

"Jah."

Siimapill kutsus Bizi telefoni kaudu auto ja lahkus siis ruttu.

"Waadake siia," ütles Wise. "Eimese pilguga näis, nagu järgneks need tähed korralikude wahede järele. Aga kui teravasti waatame, siis näeme, et mõned wahed suuremad ja vähemad on. Sellest näeme, millise salakirjaga meil tegemist on. Muidugi mõime ju efsida, aga ma usun kindlasti, et me selle kirja mõtte autotähe abil kätte saame."

See oli selge ja me panime paberi Bizi tulekuni kõrvale.

Bizi oli warsti jälle kohal ja keerutas autotähte pea kohal.

"Siin ta on!" hüüdis ta. "Palun, las ka mind mu waewa eest seda kõige enne proovida!"

"A l r i g h t!" ütles Wise.

Bizi wiskas keebi õlalt ja summasdas salakirja kohale.

"Tõsi, tõsi!" hõiskas ta. "Ja nüüd lugege Teie, oh tark mees!"

Detektiiv võttis paberi ja kaardi ning algas:

"Kuidas näete, on sel autokaardil seitse auku. Kui nüüd kaart dieti pondakse neile täheribadele, siis paistawad mõned neist auku-

dest läbi, ja nii mõidakse kiri — loobetawasti — lihtsalt ära lugeda."

Ja nii ast oligi.

Kiipea küt ta mõtelaardi oli mitu korda stia ja sinna lükanud, luges ta meile teate sõjamoona laadimisest ja auriku äraõidub kuupeawast.

"Wäga osaw nuuskuritöö! hüüdis ta. "Ja peaasi, et kaart pärit on Ga —"

Ta jäi wait. Olive walus wiltutõmbunud nägu aratas temas kaastunde. Aga meie kõit teadstme, mis ta oli tahtnud ütelda. See Gately kirjutuslana sahilist leitud mõtelaarti tõendas, et Gately selles äraandlikus nuuskuriloos oli olnud tegelane.

Wise pomises:

"See mõis ju ka mõni triff olla. Wabest pani mõni kawal kelm selle kaardi sinna, et —"

"Mitte!" ütles Olive tasakesi ja walusasti. "Teie olete hea inimene, herra Wise, ja tahate mulle lootust anda. Aga Teie teate asja paremini ja — ja mina —"

Ta hakkas nutma ja nuuksus Bizi läte wahel, mis teda kaelustastid.

Meie lahustime ja Rivers ning Wise tulid koos minu juurde, kus asja edast harutastime.

"Mst selgub ennemini kui ootasin," ütles Wise sigaret põlema süüdates. "Walitus on juba mõne aeg Gatelyt silmas pidanud, ja see Sadie —"

"Kuulge, Wise, Teie mõlgnete meile ikka weel seletuse, kust see tuli, et Teie liibarandela nähes kobe oskaste sellest "lülilist" tabama karakteristika anda" katkestasin ma ta kõne.

"Do, see oli üsna kerge," wastas Wise naeratahes. "Selle skarab'ussnõela walit ilmutas haritud, kuigi pisut filmapaistatahtwat maitset. Just selle külge oli ühe jämeda musta juukse lühike ots jäänud, mis oletada lastis mustawerd isikut. Juuks on ülbse inimliku wälmuuse tunnusmärk. Sellepärast tean ma ka, et Teie ei ole Amory Manning," jättas ta Riversi poole pöördes. "Brice ütles mulle, et Manningil olnud mustad, tugewad juuksed, ja seda linnitas mulle ka preili Rahnor, Teie oma on aga hele ja õhuke, ja peale selle on Teil ka kõit teised juustega kokkukäiwad omadused. Ja jah, herra Rivers, ütlen awalikult, et Teid katsustin Manningiga ühte panna, aga see ei läinud!"

Rivers naeris.

"Seda olen minagi katsunud," ütles ta. "Aga et see mul ei õnnestanud, siis lähen nüüd selle peale wälja, kuidas selle mõistatuliitu mehe eest määratud tasu saaksin omandada."

"Ja mina tean nüüd ka, kes selle tasu määras," tähendas Wise. "Mõtelge, see tuleb meie walituselst."

"Aga miks?" küsis Rivers elawalt.

"Noh, näib, et Manning meie salapolitseis teenib — mõi teenis, ja siis kardetakse —"

"Et Gately seltsimehed ta kõrwale toimetastid," hüüdis minna. "Mina kardan, et ta enam elawate kirjas ei ole. — Aga lõpetage oma seletused ja järeldused liibarandelast, Wise! Teie ütlesite, et selle omanikul on head hambad —"

"Do, see selgus sellest, et hambajäljed nõela küljes olid siledad ja õiged, ja see, et ta pisut paendunud oli, lastis oletada, et inimene pisut korratu oli. Siis tulid weel sigaretiotsad ja puudripaber sinna juurde, lähidalt, preili Kent jättis maha suure hulga tundemärke oma külastäigust. Aga — ära tapnud ta teda ei ole. Weel ikka on waja mõrtsufat otsida, ja siitamaani pole me tema wastu weel wähematki tõendusmaterjali leidnud."

"Mina otsin mõrtsuka wälja," seletas Rivers agarasti. "Asja algus seisab Rodmani salga juures. Sadie Kent müüs oma telegrammid Rodmanile, kes nad siis Gatelyle edast andis. Aga wiimasel ajal sai Sadie Kent julgemaks ja läks ise Gately juurde. Asja osanikke peab olema weel enam ja mina usun, et tarwis oleks "lülilist" kord õige kõwasti üle kuulata. Luhtaläinud põgenemise järele on ta wististi järelandlikum ja taltjam. Kõige pealt jooksi ma aga kord Gately tubades ringi waadata. Mina ei taha Teie asja rikkuda, herra Wise, aga neli silma näewad enam kui taks."

"Minul ei ole selle wastu midagi," tähendas Wise lahkesti. "Katsuge oma korda õnne! Meie töötame ju kõit käsikäes, ja kui see asi joones on, mõtan Teie asja käsile ning teen selgeks, millal ja kus Teie maakerast läbi kulustite."

"Kui Te sellega saaksite hakkama!" pomises Rivers murelikult. "Jga õõ kordub sama lugu mul unes — ma näen ennaft kulkumas ja — aga ma ei taha Teid sellega tülitada!"

"Te ei tülitata mind sellega sugugi, aga est-otsa peame kõige oma agarusega anduma Gately loo selgitamisele."

"Bizi ütleb" — algasin minna.

"Tean," noogutas Wise. "Tema usub, et Amory Manning mõrtsukas on. Aga see on ainult arwamine, sest põhjust ei tea ta ütelda. Ta on aga kummaline wälke nõid ja sellepärast pean ma ta arwamise ometi meeles pidama."

"Ei, minu arust näib, et Manning mõrtsukas ei ole," seletas Rivers kindlasti. "Kui ta

salapolitseis teenis, siis on võimalik, et tal põhjust on ennast efiotsa varjata. Võimalik, et sel põhjusel midagi tegemist pole Gately surmaga."

"Võib olla," ütles Wise. "Minult — et see isekalikul lapsel on vahetevahel päris ilmutused."

"Ea on väike ime," ütles Rivers. "Kust Teie ta olete saanud?"

"Oo, ta on minu modell. Oma puhkusaegadel teen ma nimelt maalimistöid. Aga nii tihti kui ma ka olen katsumud, selle väikse nõia naeratust ei oska ometi dieti väljendada."

"Noh, seda võib arvata. Tema on tõesti väike ja tveetlew nõid!"

"Ja tark ning armas laps. Mina usun, et me temata ei oska enam eladagi."

Juust samal filmapilgul avanes uks ja sisse jooksis Zizi.

"Noh, Zizi?" küsis Wise naeratades. "Mis ja siis jälle tahad?"

"Herra Rivers, preili Olive tahaks heameelega teist kristalle saada," ütles neiu.

"Mis siis see tähendab?" naeris Wise.

Aga Rivers oli oma taskuraamatu välja võtnud ja mõttis selle vahelt õhukese paberilehe joonistustega, nagu ta need kord haigemajas oli joonistanud.

"Kui toredad!" hüüdis Zizi ja näitas paberit Wisele. "Preili Olive teeb pitsi ja herra Rivers valmistab temale mustriid."

"Tahaksin nad juba ise sinna viia," ütles Rivers.

"Jah, aga preili Raynor ei jõudnud neid oodata ning palus siis mind neile järele tulla. Ma teadsin ju, et siin olite."

"Aga ma oleksin nad preili Raynorile ise heameelega kätte viinud," ütles Rivers pettunult.

"Ma usun, ta läks välja, herra Rivers," vastas Zizi. "Kui telefoneerite, saate ta ehk veel kätte."

Mitte midagi hoolides mele tähendusrikkalt naeratavatest nägudest, läks Rivers telefoni juurde ja küsis Olive numbri. Kuna ta ootas, mõttis ta laual seisva pliiatsi ja joonistas paberile ühe lumekristalli. Mina silmitsesin seda, sest tema osavus kütkestas mind, kuna tema sellest ise nagu ei teadnud ja mitu korda meiega rääkis.

Viimaks teatas ennast Olive, ja Rivers viskas pliiatsi ning rääkis preili Raynoriga.

Ea soovitas neiuale mitte välja minna, vaid lubada, et tema võiks tema juurde tulla.

Siis pani ta kõnetoru haagi otsa ja ütles naerdes:

"Ma lähen nüüd. Preili Raynor ootab mind. Teid näen ma täna õhtul veel, herra Price."

Ea noogutas pead ja lahtus, kuna Zizi kirjutuslaua kõrvale võlutult seisma jäi.

"Vaadake — vaadake seda!" hüüdis ta ja tähendas sõrmega laualseisva le paberile. Me tõusime naeratades ja läksime sinna.

"Silmitsage ometi seda!" hüüdis neiu, ja häälest kajas palaw hirm. "Pidage need harud meeles — ja tulge kaasa."

Ea määsis enda ärevusest värisedes mantlisse.

Me tähtsime selle kummalise neiu soovi ja ei lestinud laua, kuni enesetele olime muretsenud võtme Gately büroorumidesse ja sinna sisse astusime.

Zizi läks otsekohes Gately suure kirjutuslaua juurde, tõstis telefoni üles ja silmitses tummalt selle all seisvat aluspaberit, millele täpselt samasugune lumekristall oli joonistatud, kui seda Rivers pisut aja eest oli joonistanud minu laua aluspaberile.

16.

Lumehelb.

Smestades silmitsesime ilusat joonistust, ilma et selle tähendust kohe oleksime mõistnud.

Siis hüüdis Penny Wise kohkudes:

"Kust tuleb see stia?"

"See oligi stin," ütles Zizi tasakalt. "Nägin seda joonistust stin, kui Hudsoni tekkis stin mitistin — Oh Penny Wise, mis ütlete Teie selle kohta?"

"Noh —" algas see viivitades — "mõnel inimesel on viisiks midagi kritselbada, kuna nad telefoni juures ootavad. Aga lumehelbed — seda ei juhtu tõesti tihti. — Pealegi veel nii ilusaid. — Mis arvate Teie, Price?"

"Mina arvan, et ainult Rivers need kristallid stin on joonistanud," ütlesin mina.

"See on täpselt sama muster," pomises Zizi. "Ei ole joonistuse Teie korterist kaasa."

Ea mõttis selle taskust ja pani lauale teise kõrvale.

(Järgneb).

Anna Männik, Alice Rillo, Alex. Roosmann, A. J. Roosmann, Arkady Reinik, Tõnis Saul, Georg Tomson.

Wiljandist: Asta Nurk, Aleksander Pütsepp.

Rakwerest: Friedrich Bauer, Margot Kanter, Joh. Kadaja, Arthur Lehowa, Oswald Zolk.

Narwast: Kostantin Endi, Bernhard Lunden, Reisberg.

Irboskast: Anton Ennok, Aleks. Teder, Erich Uula. **Kuressarest:** A. Hint. **Haapsalust:** W. Kimberg.

Mõisaküllast: Mihkel Palu, A. Reinhaus, Johannes Reinhaus. **Elwast:** Edy Mirka, L. Matt, J. Teder. **Jõgewalt:** R. Terasmägi. **Otepääst:** Aleks. Tõukar, M. Zastrow. **Loodist:** August Allik. **Abjast:** Elmar Arra. **Li-**

hulast: Woldemar Brandt. **Aserist:** F. Weigel. **Türlit:** Heino Wilms. **Sindist:** Hilda Jürgenson. **Hallistest:** A. Kuusik. **Pillistwerest:** A. Kulu. **Kohilast:** Alex. Kaal, Heinrich Lembit. **Abjast:** Milly Lüdig. **Kasarist:** K. Lemmergas. **Põltsamaalt:** Elmar Lang. **Nõmmelt:** Karl Müller, Erik Rumberg. **Kohtla-Järwe:** Arnold Puss. **Tapalt:** A. Rätsep. **Paistust:** J. Rebane. **Tõrwast:** Arnold Sumberg, Karl Ingel. **Kärewerest:** E. Saar. **Baasikult:** M. Sõerde.

Neist wõitsid loosimisel: 1) A. H. Tammsaare — Warjundid — **A. Rätsep**, Tapalt; 2) Ed. Börnhöhe — Wiljandi mäss — **A. Kuusik**, Hallistest; 3) Anna Haawa — Rooma muinaskangelased — **A. Franz**, Tallinnast, Tehnika tän. 6, krt. 6.

„Romaani talitus.“

Ilus ja wäärtuslik kingitus jõuluks

on „ROMAAN'i“ aastakäigud iluköites.

„**Romaan**“ pakub oma aastakäikude näol määratud lugemiswara — romaane, jutustusi, novelle ja luulet, mis pärit häilt ja loetawalt kirjanikkudelt, wäärtuslikus ja rahwuswahelises walikus.

Aastakäik 1922 iluköites Mrk. 700.—
„ 1923 „ „ 900.—
Müügil kõigis suuremates raamatukauplustes.

Tellimine 1925. aastaks on awatud:

„ROMAAN,“

ainus puhtkirjanduslik ja tõesti rahwalik ajakiri,

algab 1925 aastal juba

neljandat aastakäiku.

„ROMAAN“ on aastate jooksul oma ümber kogunud suure lugejate ringkonna, sest et ta oma juttude hea valiku poolest seisab Eesti ajakirjadest esimeses reas.

„ROMAAN“ ilmub kaks korda kuus ja awaldab rahwuswahelises walikus ainult häid ning laiale rahwahulgale meeldiwaid romaane, jutustusi, nowelle ja luuletusi.

„ROMAAN“ awab oma neljanda aastakäigu järgmiste romaanidega:

Sven Elvestad: Daam ratastoolil.

H. Courths-Mahler: Iseäralik tingimus.

R. L. Stevenson: Pudelikuradike.

Otto Höcker: „Kullakunninga kimbatu.“

Peale selle on korda ootamas palju ilusaid lühemaid ja pikemaid romaane ning uudisjutte, mis kõik puhta ning põneva sisuga on.

Lähemad teated järgmistes numbrites.

Tellimise hind on endine:

Aastas (24 nr.nr.) Mk 750.— || ½ aast. (6 nr.nr.) Mk. 225.—
½ „ (12 nr.nr.) „ 400.— || 1 kuus (2 nr.nr.) „ 80.—
[Üksiknumber maksab Mk. 40.—

Tellimise aadress: „Romaan“i talitus Tallinnas.

Kirjastus-osaühisus „ARENG“

Müüriwahe tän. 16, uks B.